

בה

ספר

שאלות ותשובות ערוגת הבשם

על שלחן ערוך יורה דעה

חלק ראשון

זהם שו"ת וחידושי הלכות מענינים הנוגעים
 לשו"ע יורה דעה חלק ראשון אשר השאיד אחריו
 בד"כ הרב הנאון הצדיק המפורסים בכל
 קצוי ארץ בתורתו וצדקתו חסידותו ופרישותו
 כקש"ת מרן **משה בן** הרב הגדול הצדיק
 החרוף עצום המפורסי בשם טוב מו"ה **עמרם**
 זצלה"ה גרינוואלד מק"ק משארנא יע"א שהי'
 אב"ד ור"מ בק"ק הומנא יע"א ובק"ק קליינוואר-
 דיין יע"א ואח"כ בק"ק **חוסט** יצ"ו ושם חלקת
 מחוקק ספון בעהמח"ס שו"ת ערוה"ב על ד"ח
 שו"ע, וערוה"ב עה"ת, הכנה דרבה הלל נרצה

הובא לביה"ד ע"י הרה"ג

מו"ה יקותיאל יהודא גרינוואלד שליט"א

אבדק"ק יארע יע"א ההובק"ק אונגוואר יע"א בן הגה"ק המחבר זצלה"ה

בשנת ערוגת הבשם לפ"ק

ועתה יוצא לאור בס"ד מחדש עם הגהות והערות מכן המחבר

הגה"צ מוה"ר לוי יצחק גרינוואלד זצ"ל

אבדק"ק צעהלים יצ"ו

על ידי נכד המחבר

ע"ד שאלתו אם רשאי להוליא מנעוה ומעשר על הולאות הדרך לקבל פני רצו דמנעוה: חולין אין זיכלתו לעשות הולאות היכל, הנה קבלה פני רצו אם הוא מולדיקי אונה ודאי נולה נקבצה היא, והיא אחת מתרי"ג מלות כמזואר צרנו"ס פ"ו מה' דישות מלות עשה להדבק בחכמים ותלמידים כדי ללמוד מנעוה כענין שנאמר ובו מדבק, ועוד שם ה"א לרי"ך אדם להתחבר ללדיקים וליש"ב אלל חכמים תמיד כדי שילמוד מנעוה, ואמרו רז"ל זשלהי זרכות והי' כל נזקק הי' ילא אל אוה"נו מה אוה"נו שלל הי' רחוק עכ"ל אונרה תורה כל נזקק הי' ת"ח ההולכים ומעיר לעיר ללמוד תורה עאלכו ואם בת"ח ההולכים ללמוד תורה איכא ק"ו אי"ב צהולכין ללמוד יראת שונים ודרכי השם איכא ק"ו צ"ב של ק"ו דהא אונרו רז"ל חבל מלך דלית ל"י דרתא ומרעא לדרתא עבדי, ונראה דמרווח זה צתוה"ק פי ולתחן ועבדתם שם ה"א עין ואזן וכו' ונקשתם נשם את ה"א ונולאת כי תדרשנו וכו' ונל"פ עפ"י מה שפירש"י שם ומשחתם עובדים לעובדיהם ומע"כ כאילו עבדתם להם והנה ק"ו נודה טובה ונרובה דהמתדבק בת"ח ה"ל כעובד הש"ת והי"נו דכתיבו ועבדתם שם ה"א, ונקשתם נשם את ה"א דנוחה תלמוד ק"ו ה"ל ע"ד את ה"א לרבות ת"ח הארכתי צה חף כי הדבר פשוט וכבר נעיד ע"ז הנקיון עין ראתה והעידה כי המתדבקין בלדיקי האונה ע"נו ללמוד דרכי השם, לא ישיצו ריקם ומצלי שיעשה אללו רוקם לטובה, דגם זה מוכח ונק"ו ה"ל זששלהי זרכות דהא קרא כל נזקק הי' ילא אל אוה"נו הי"ק דשם ינולא את אשר נזקק אי"ב האי ק"ו מני ע"ז צל ללמוד וקרא מני כתיב ונקשתם נשם את ה"א ומלאת וכו' ואיך הדרך לצקשו זה יש ללמוד ונק"ו ה"ל, וכל זה מוכח בחוק מ"נו הארכתי צה דוננו נקח להורות צ"ד.

והנה צעיקר הדין אי רשאי ליקח מנעוה ומעשר לדבר מלוא, נראה דפליגו הנהר"ל סצנו"א י"ד ק"י רמ"נו עם הנהר"ם סצנו"א שם ק"ק ח' וצ"ע ק"ק ג' וצ"ח"ג כתב לחלק בין מלוא שנוה"וי לקיים עכ"פ ורואה לפטור עלנו זנועות ומעשר וצין מלוא שאינו וחו"י זמכבר, אלל דונן צתשו ח"ס ק"י ר"ל פליג על הצ"ח"ג וכתב שגג צה דצנוהר"ל כתב להדיח הטעם נקום דנעשר שייך לעניים ושוב כל ונה שיפריש הוי מנילל לעניים ולאו כל כוונ"י לעשות מוננו מלוא, אלל שהעלה שם שם חילוק אחר, אם נעיקרל התנה צתחלת התנהגות שיוכל לעשות מוננו מלוא ונודה ונהר"ל לנהר"ם, והנהר"ל ניירי שהנהיג קהם לפרוש מעשר שלו וליתנו לעניים ושוב כל ונה שיפריש הוי מנילל לעניים וצוה ונהר"ם נודה להנהר"ל, וא"כ צ"ד שהתנהג ועולם להפריש מוננו למעשר ללורך עניים אין כאן סוויכה על שיטת הנהר"ם ה"ל, ומ"נו נראה לי להלדיק את הלדיק דנעיקרו צעל צ"ח"ג ז"ל דק"ל ונה ק"י הנהר"ל הטעם נקום דנעשר שייך לעניים ולאו כל כוונ"י היינו

ח"ל ונ"ע ליהן לדיקה לעניי ישראל שנאמר פתוח הפתח וכו' וכל הרואה עני נזקק והעלים עיניו ממונו ולא נתן לו לדיקה עבר זל"ת שנאמר לא תאמץ את לצדך וכו' מדקדוק לשונו ומזואר זבל"ת אינו עובר אלל זנועלים עיניו מן המזקק אלל היכא דלל זיקש מוננו לא עבר אלל מניע גרידל ומיושב צה הא דהקשה הפ"ג צפתחתו להי' שחיטה מנסי"ב התוס' צשצועות דף כ"ד ר"ל זשצועה אינו חל אפי' מניע מדקדוק אינו מנתנה לעני מושבע ועומד הוא, והרי זלדיקה ל"ת מני איכא, ולהכ"ל ח"ס דל"ק"ד דלמ"ע ח"ל שצועה אכתי ה"נו לאוקנוי ששצבע ליהן מנתנה לעני דעדיין לא זיקש מוננו דאין כאן אלל מ"ע ור"ל התוס' ככונה, וכפ"נו עוד צה להא דקיי"ל צש"ע ק"י רמ"ח דכופין על הלדיקה ומזואר צתוס' בתוצות פי"ג (דף מ"ט) דלמ"ע דאין צ"ד כופין על מ"ע שנתהן סברה זלדיקה דאיכא ז' לארין ולהכ"ל אין כופין אלל היכא דאיכא עניים דקיינו ומזקשין את הפקידם דצ"ח"א ליכא לא, וצוה כיחל צק"ד לפרש טעם כונה ראשונים דנייתי הר"ן פי' נערה דדוקא צפניו כופין עה"ל אלל היכא דאינו צפניו אין יורדין לנכסיו ולהכ"ל ח"ס כיון דאינו לפניו אי"ב עניים דקיינו הכא לא זיקשו מלאתו כלום ולא עבר אללואין ה"ל ושוב נולאתי מעין קצרה זו צק"י יד שאלו צק"י רמ"ט ע"י"ש.

וי"ש להכתפק לפי"ז צה דקיי"ל עניך קודמין לעני עירך ועני עירך קודמין לעני עיר אחרת היכא דקיינו עני עיר אחרת הנוצקשין את הפקידם ועני עירו אי"ב נזקשין הי ונ"י קדנו ד"ל כיון דצעני עיר אחרת איכא מני לאו דלל תקפון את ידך כ"י נש"א"ב צעני עירו דכיון דלל זיקשו אין כאן כ"ל מ"ע וצ"ח"ג לא אונרינן עני עירך קודמין והכי נוסהצרה ולנועשה ל"ע.

ואם חוונה היא נכנה עליה כירת כסף לייסצ צה שיטה הר"י צר זרוך שהציח הטור צק"י ר"ל דהא דאונרינן עני עירך קודמין היינו שלל לשלוח לעיר אחרת אלל הצאים לעיר לא אונרינן עני עירך קודמין אלל קודם ינעו"טו לעניים קצעיר ויתנו לעני הצא כפי ונה שיוכלו וכו' עליו הטור ואינו י"ל דודאי עני העיר קודמין ולפיונסי"ב יש נקום לדברי הר"י ה"ל דעניים הצאים לעיר כדי לצקם ומחקורם הם צאים ואם ישלחם ריקם איכא מני לאו דלל תאונן ולא תקפון נש"א"ב עניים קצעיר אלל אי"כ דלל שניהם עונדים ומזקשים נודה הר"י צ"ב, וע"י רנוצ"ם פ"ז ה"ז ק"י עוד אקור להחזיר את העני ששאל ריקם שנאמר אל ישיצ דך נכלם ונשונע אפי' אם ילערך לנעט ע"י ועני העיר.

סימן רב

שלוכ"ט לכבוד הרצני הנופלג מו"ה יצחק איזיק שלום סג"ל לעוונגער כ"י

היינו דוקא צונעשר שכבר הפריש קתם צה"ל
 שכבר זכו צו העניינים אזל צונעשר שעדיין לא
 הפריש ל"ש לוונר שכבר זכו צו העניינים דה"ל
 דצר של"צ לעולם, וא"כ אם הפריש הנועשר
 אדעתא ליקח ונונו לנולה ונעולם לא זכו צו
 העניינים, ואף שכבר התנהג עד עתה לחלק
 ונעשרו לעניינים מ"מ אין לחייבו עתה ונועם
 נדר דעיקר הנדר לא הי' אלא על גוף ההפרשה,
 אזל מה שהי' מחלקו לעניינים לא שייך לוונר
 שהוא כבר הל עליו ונטעם נדר דהא ע"כ הי'
 נמוייצ לחלקו דהוי קיינועניינים, ולא הי' נמדון
 לו נולה שלא הי' אפשר לו לקיימה צלא זה
 וצזה שפיר קאונר הצאה"ג, וא"כ ונונו נקה ל"ד
 דודאי ונעה ונעשר שכבר הפריש קתם נמוייצ
 לחלקו לעניינים שכבר זכו צו כונטי' הח"ס צקס
 הנוהרי"ל, אזל הריוח שיזדמן לידו נכחן ואילך
 ונונו יוכל לפרוש הנועשר אדעתא לעשות ונונו
 לרבי נולה האנורה ולקנווך על קיעת הצאה"ג,
 צפרט דאפטר לוונר צזה לכו"ע שפיר דוני דהא
 קי"נ"ל חייך קודמין וכת"צ אפס כי לא יהי צך
 אציון, ואם צחי' הגוף כן ק"ו צחי' עולם הצא
 חייך קודמין וק"ו צ"צ של ק"ו אס גצי העני
 אינו אלא לרבי טעה ולגצי דיד" ה"נ לרבי
 נפש, מיהא לענין נולה אחרת כגון נרות
 לציכנטי"ק או שאר דצר נולה ל"ש האי טעמא
 דהא נתינת הנועשר לעניינים גופא נולה וה"ל
 כשאר לרבי' נולה, א"כ הך עדיפא דאית צ"י
 תרהי נשא"כ נולה שאבו דנין עליו שלא ללונד
 על עלונה ילא אלא ללונד על הכלל מעשיו כי
 ונונו יקח לונען ילונד לירא את השם הנכבד
 והגורא ית"ש כונצאר צונפתח דצרינו י"ל דגס
 הנוהרי"ל נורה, ועב"פ צכה"ג כדאי הגאון
 רצנו צאה"ג לקנווך. עליו צאופן טידע צנפשו
 כי כונתו צלתי לה' לצדו, והט"מ יכחו צונעגלי
 לזק צתוך כל הנוחלים לחקדו, כאנה"ר ונפש.
 הדוטי' וק"ת צלונפ"ח.

דצרינו כנוות שהוא אין להס טעם כיון דכבר
 הנא דצטר החופה את ר'וץ העטרה ונעכצ
 הנילה, ונויאל ידעינן דחייצ נשוס חילול שבת
 כיון דעשה מלאכה צחכס, אזל מלאחי ציש"ש
 ליצנוות פ' הערל' ק"י ג' שכתב צוטר"ד דלכאורה
 נראה דמאחר שנלות פריעה הלכה למשה וקייני
 היא, ולא נאמרה צתורה צהדיא אע"פ שנעכצת
 מ"מ עיקר נלות ונילה האנורה צתורה היא
 החיתוך וא"כ מותרים להיות קני ונוהלים צקצת
 אחד לחתוך ואחד לפרוע ולא כינוא האי
 דקחתך חילל שבת דהא לכו"ע פלגא דנולה
 עביד וכן נולאחי צקובץ א' וכו', מ"מ נראה
 דאפי' חיוב כרת איכא ולא דוני להאי דאונרי'
 צפ' רלד"מ אגא פלגא דנולה קעצדא דס"ה
 שהרי ונל בדרכו רק שנסאר צנילה דצר הנועכצ
 כה"ג אונרי' שפיר דצרות החילי וחי נולה
 קעביד אזל ונל ולא פרע דהוי כאילו לא ונל
 לגונרי, ואפי' חלי נולה לא קעצד אשכח
 דעשה חצורה צצצת ותדע דהא חנן צק"פ
 רלד"מ אלו הן לילין הנועכצין הנילה צטר
 החופה וכו' ונל ולא פרע. את הנילה כאילו
 לא ונל, ומדנקט גצי לילין לשון עיכוצא וגצי
 פריעה כאילו לא ונל ונשונע דלא נקרא ונילה
 כל עיקר צלא פריעה, ונש"ה מיוצב שפיר ונה
 שהקפו צתוס' תינוא לונאי לריך לאשונעי' ונל
 ולא פרע כאילו לא ונל, והשתח לפי משפ"י
 דס חילוק צין ונעכצ לכאילו לא ונל ונש"ה
 חכ"י עכ"ד הנוהרש"ל ציש"ש, ועי' צנוק"י פ"צ
 דצ"ו צנועמח דוהמעלות פענוים שאתה ומהעלב
 שכתב צהדיא, צקס ונהר"י וניגא"ש ז"ל דגצי
 ונילה כל ונה שנעשה צה היא גוף הנוולה
 עלונה, ואם לא גונרה לא נעשית אלא חלי
 הנוולה יע"ש, וזה שלא כדצרי הנוהרש"ל, והנלע"ד
 ציקוב קושיית התוס' עפ"י ונה דהקשה צתשו'
 ח"ס לני"ד לא ניתנה פריעה ונילה לאצרהס
 אציו א"כ צפרקהו של אשע"ה צפ' לך לא
 הוצרה כלל פריעה ולא נכרתה על הפריעה
 י"ג צריותות א"כ קשה ונצצת דף קל"צ ע"א
 וככתב רחננא צניולה וליתא הנך ולגונרו מיני'
 נשוס דאיכא לניפרך ונה לנילה שכן נכרתו
 עליה י"ג צריותות והשתח לינוא פריעה תוכיח
 דלא נכרתו עליה י"ג צריותות ודחי' שבת
 נהלכה לני"ס דאע"ג דחייית שבת דנילה עלונה
 אה"י ונקראי ונינו דחייית שבת דפריעה אינה
 אלא ונהללני"ק, וכן קשה נמי א"כ כרת צפריעה
 ליכא דלא כאונר כרת חלק צפרקהו של אשע"ה
 וא"כ קשה דצ"ס יצוות פ"ק דף ה' ע"צ צעי
 לניולף עשה דוחה ל"ת מפקח ונילה שדחי
 שבת ודחי הש"ס ונה להנך שכן צכרת כינוא
 פריעה תוכיח דאין צה כרת ודחי' שבת ונהלכה
 לני"ק, את הקשה וצכרת להכניסו צצרייתו של
 אשע"ה דתו הרש"ש ט"ש לנכרו אחר הנילה
 קודם הפריעה ונשוס דע"ד עובר לעשייתן
 הוא הא אצרהס אציו לא נכנס צצריית זה
 כלל, ותי' צ' תירולים לתי' ראשון איה"כ דלא

סימן רכ"א

אשר צנאונרו צרס שחקים, יכתוב
 ויחתום לחיים טובים ומהוקים
 את כבוד הרצ החריף וסנון, ז"ת
 רענן, וריח לו כלצנון, כש"ת מו"ה
 יעקב יוסף גראם כ"י נוה"צ פירקי
 צצצת תחכונני צעיר הצירה בודא-
 פעמט יע"א.

יקרת ונכהצו הגיעני עיני וכו', וצהא דשדר
 לן חורפא לייצב קושיית התוס' צהא
 דתנן ק"ש ר"א דנילה מל ולא פרע את הנילה
 כאילו לא ונל, והקשו צתוס' הא כבר הנא
 דצטר החופה את ר'וץ העטרה ונעכצ הנילה,
 וכיון דלא פרע עדיין ר'וץ העטרה ונכוסה
 ונויאל ידענא דה"ל כאילו לא ונל, ועי' כתב
 ונעלתו דינ"ת דסיפא זו נשנית לענין שבת

בעוהי"ת

ס פ ר

שו"ת מהרש"ג

חלק ראשון

חלק אורח חיים ויורה דעה

מאת הרב הגאון הגדול וכו'

מ"ה שמעון גרינפעלד זצ"ל

שה"י אבוק"ק בידסענטמיהאל"ל יצ"ל (במדינת אונגארן)

אשר השיב לשואליו אמרי אמת

והרביץ תורה ברבים והעמיד

תלמידים לאלפים

יצא לאור ע"י בן המחבר

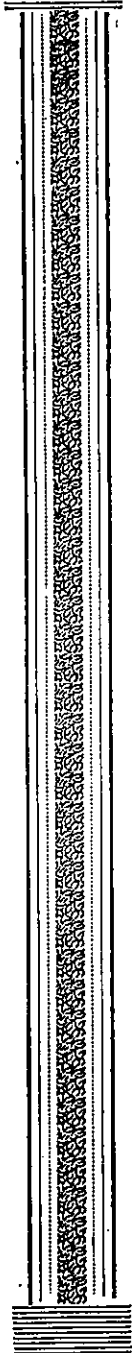
וכעת הוצא לאור עולם על ידי נכד המחבר זצ"ל
יחיאל קערפעל

בן לאאמו"ר הצדיק המנוח ר' נפתלי קערפעל זצ"ל

וחתן הרהגה"צ מהו"ר שלמה אליעזר ראטטענבערג

הלוי זצ"ל הי"ד דומ"ץ דק"ק סעמוראלי חתן מרן המחבר זצ"ל

שנת תר"ח רבינו שמעון לפ"ק

ומש"כ עוד בענין הדם שעליו גדולים מאוד שיש לחוש עליו שכוף הדם שועה, ראיתי כן בספר אחד הנקרא חלף למנן שגדפס עמה מקרוב עם ספר מטה חפרים להגאון מו"ה ר' זלמן מרגליות בסימן הרמ"ו ותרמ"ז בסעי' א' אך כתב רק בעלום גדולים וארוכים מאוד, ומפני הערדות נחשב מכתבי כי הוא ענין שאינו נהוץ לשעה. והכני צה ידידו דו"ש וש"ח.

שמעון גרינפעלד

סימן לו

סמיהאלוי י"ו. תרע"ב לפ"ק.

כבוד ידידי המופלג החריף הנגיד וכו' מו"ה עקיבא בלויא נ"י בקראסנא.

החדשה"ט.

76

קבלתי מכתבו בדבר אשר ראונו לעשות אחיה קרן קיימת לעובת נשמת אביו ז"ל ונפשו ששלחתי אל מוהר לו ליתן סך זה ממעות מעשר שלו והיינו שישלח הפירות ממעות הללו לעניים ביום היאלי"ט של אביו המנוח ע"ה ודעה מעב"ה נוטה לומר דאף אם נימא דמעשר כספים חיובא הוא מ"מ שפיר דמי שהרי העובת הנאלה הוא של הצעלים גם במעות מעשר וכיון שהמעות יתחלק לעניים לא יפסידו העניים כלום, עכמו"ד בקלרה.

ואני אומר דדבר זה תולה בהם שני הדברים [ראינו צה הנהיגות מעות מעשר כספים ולעשות קרן קיימת לעובת נשמת אביו המנוח ז"ל] הם חיובים מעיקר הדיון או אין שיהיה חיובים רק יוכל להיות דאחד מהשני דברים אינו רק הידור מלוא ולמלוא מן המוצרך וחסד וגם אפשר דכל השני דברים אינם חיוב גמור רק הידור מלוא. והנה אם נחליט דהשני דברים הם חיובים מן עיקר הדיון נראה שלא יוכל לעשות הק"ק ממעות מעשר שבדחאי לא יוכל לפטור את עצמו מחיוב שיש עליו במעות מעשר שהוא של עניים ואינו יכול להסד לפדות את בנו הבכור ממעות ונעל שלו, וכמו דבמעשר עני אינו יכול לעשות שום דבר מלוא חף שגם במעשר עני יש לו בו טוה"ג לחלק לאחיה עני שיוכשר בעיניו יותר עכ"ל הדבר פשוט שאינו יכול לעשות בו שום מלוא אפי' מלוא שלא יהי עושה בלאה"כ דבדחאי אסור לקנות נרות לביכ"י או מלוא אחרת בעד מעשר עני ח"כ כמו כן ממעשר כספים, אי נימא דמעשר כספים חיוב גמור הוא ח"כ הרי החיוב לתת אותה לעניים ואין יקנה בו מלוא או נרות לביכ"י ומה"ט המורה לו על דברי הב"י צו"ד בסימן רמ"ט סק"א שכח דאם בשעת קניית המלוא יהי דעתו על זה שהוא קונה אותו במעות מעשר שפיר דמי, והרי הוא בעצמו כתב בסימן שלי"א בסופו דמעשר כספים חיוב גמור הוא וחולק שם על הב"ח שהביא שם בשמו דס"ל דמעשר כספים אינו לא מדאורייתא ולא מדרבנן ולא עוד אלא שכח שם צו"ד דמעשר כספים אינו כמעשר

עני לכל דבר, ח"כ ח"ך יהיה רשאי לקנות ממנו מלוא אפי' באם דעתו מתחילה לקנות ממעות מעשר אע"פ רשאי הוא לקנות מלוא ממעות עניים.

ומש"כ ה"ט ע"ס לדבריו דהא המעות לדקה אזיל ואף שהוא נהנה וכו', תמהני הרי אינו אזיל לדקה לחלקו לעניים רק לקנות ממנו נרות ועלם ושאר רכבי זביכ"י ולרכי העיר, ופשוט בעיני דכל הני דברים לקנות בהם מלוא וספרים לא נאמרו אלא אי נימא דאין מעשר כספים חיוב גמור מעיקר הדיון רק שהוא הידור מלוא לדקה ח"כ כל הני שנותנים מעשר כספים עיקר חיוב שלהם הוא רק מלך מהגס הטוב שהתחילו לנהוג כן לקיים מלוא לדקה בבידור, וכיון שכן יש להקל להם לקיים צאוחו ממון מלוא אפי' שאין נתחלק המעות לעניים כגון לקנות נרות לביכ"י וכדומה קניית ספרים דכיון דעיקר החיוב צה רק מהמת המנהג שכבר נהוג כן ח"כ י"ל דמתחלה אדעתא דהכי קיבל עליו שיהי רשאי לקנות בו מלוא כאלו, אבל לדברי הב"י בסימן שלי"א שחולק על הב"ח ומשו"י לוי לחיוב גמור ח"כ מה לנו צה שמתחלה קניית המלוא יהי דעתו לקנות במעות מעשר הרי מעות הללו הוא של עניים ולא לקנות בו מלוא וכי"ל הלה עושה סחורה בממון חצירו.

אמנם לקושטא דמילתא ולטנ"ד עיקר דמעשר כספים אינו חיוב גמור מעיקר הדיון רק הידור מלוא של מלוא לדקה, והא דרש"י בספרי מוצא בתוס' העניית דף ע"ג עשר העשר לרבות מעשר כספים אינו דרשא גמורה רק רמז בעלמא שכונן לעשות כן, וכן בתגומתא פ' ראה כתב כן רמז למפורשי ימים וכו', וכן נראה מהרמב"ן עה"ת צ"י ראה שם וכמו שנהגו אברהם ויעקב שנאמר בצדקהם ויתן לו מעשר מלך, ויעקב קיבל על עצמו וכל אשר תחת לי עשר אעשרנו לך. וכל זה אינו אלא לבידור מלוא ולמלוא מן המוצרך. ונראה לזה ממה שאנו רואין שאין העולם מזהירים צה אפילו היראים זולת אחיה יחידי סגולה, וכן משמע מלשון ומסידור הש"ס בסימן רמ"ט הג"ל שכח דליתן מעשר מן הרווח הוא מידה ציונית פחות מזה הוא עין רעה וכו' ובסעי' שאח"כ כתב שאל ימנע עצמו מלאת שלישיה השקל בכל שנה ואם נוח פחות מזה לא קיים מלוא לדקה עיי"ש לשון זה מורה דשלישיה השקל הוא חיוב גמור מבי"ת אבל מעשר וחומש אינו חיוב גמור אלא הידור מלוא כמו הלוקח אחרת נאה. ותמהני על הב"י שהביא שבסימן רמ"ט מצוהר שחיוב גמור הוא, ובאמת אדרבה מהש"ע שם משמע לכאורה להיפך דאינו חיוב גמור כנ"ל.

שוב מלאתי צבית מאיר על היו"ד בסימן שלי"א שהשיג על הב"י והעלה שאינו חיוב גמור, וכן מוכח עוד ממש"כ בסימן רמ"א בהגה והוא מהעור דפרנסת עצמו קודם לכל דבר ואינו מחויב ליתן לדקה עד שיהי לו פרנסתו וכו' ואם אוחא דמעשר כספים דרש גמור הוי והוא חיוב גמור גם עני יהי חיוב דדבר כמו במעשר עני ושאר מעשרות, ועכ"ל דאינו חיוב גמור. וכן נראה להוסיף ממה דמבואר בגיטין פרק הנזקין דף נ"ב ונפסק צו"מ סימן רמ"ל דאין רשות לאפטרופסים לתת לדקה מנכסי יתומים משום דכל שאין לו קצבה אין פוסקים עליהם ואם אוחא

יחן יותר יכול ליתן ממע"מ, ה"כ דכוותי יהי בהק"ק אח"כ
 כך שאינו מע"מ ואח"כ למען יהי דבר מסוים יותר וכול
 להוסיף ממע"מ. וכדומה לי שכן מצוה"ש שם אפילו לענין
 נתינת מחל"ת השקל שנהגים צפורים וכדומה לי שהצדדים
 הללו מצוה"רים שם צמ"ח או צמ"ח ומקורם צמ"ח
 ועממא לאסתבר הוא, הכי נמי צדון דידן דעמי שמעמ"ת
 יתנה קן.

רבענין זה ראיתי בתשו' הח"ס חו"ל סימן רכ"ט תמה
 על הגבוה הש"ך בסיומן רמ"ט סק"ג צדברי מהר"ם
 שבעתיק שם ללמד דמות לזון בניו הגדולים ממע"מ מקו"ח
 מאביו שחייב צבדוד ואפ"ה מותר לזונו ממע"מ מקו"ח
 מאביו שחייב צבדוד ואפ"ה מותר לזונו ממע"מ קו"ח לבניו
 שאינו חייב צבדוד. ותמה צמ"ח מה כ"ש הוא זה אדרבה
 כיון דחייב צבדוד לכן מחויב לזונו ולכן כחז דהגבוה הש"ך
 אינו נכון רק מגיה צמ"ח לזולת כבוד אביו עיי"ש, ובסי'
 רל"ח שם מביא ג"כ הגבוה הש"ך צדברי מהר"ם ומשיג
 ג"כ עליהם מטעם אחר קלה שהרי צבדוד אמרו הצו"ל עליו
 מ"הרה ומחזיק צמ"ח שמגיה הוא כמ"כ בסיומן רכ"ט.
אבל לפענ"ד הגבה הש"ך נכונה וק"י על הגב הנ"ל לק"מ,
 דכוונת מהר"ם לפי הגבה הש"ך כך הוא דמ"הר"ם
 צ"א לומר שלא יעלה על לב לומר הואיל שכל אדם מחזיק
 בניו ובני ביתו אפילו גדולים משלו אפילו צדון לו מע"מ
 וגם מצוה"ר צמ"ח כחובות פרק גערה שנתפחה דל"ג
 דאין מחויב לפרנסם רק עד שיהי בני שש, מ"מ מזה איכ"א
 ובא"י רובה לפרנסם מצדן אוחו ומכרזין עליו עורב"א צ"י
 צ"י והאי גבר"א לא צ"י צ"י, וכן יארו"ד ילדה ואביו מת"א
 שדי"א. וכנפסק כן צמ"ח אה"ע"ז סימן ע"ח וכ"ז הוא אפי'
 משלו ממש ולא ממע"מ וא"כ היה מקום לומר דאין ראוי
 לפרנס בניו הגדולים ממע"מ דהוי כחוב עליו וע"ז אמר
 מהר"ם שאינו כן דמ"מ שפיר דמו לפרנסם ממע"מ קו"ח
 מאביו, שהרי אביו הוא יותר חייב עליו לפרנסו מבניו שהרי
 איכ"א מ"ע של כבוד אב מצוה"ר להדי"א צמ"ח וא"כ יותר
 י"ל דהוי כחוב עליו ואין לפרנס אוחו אלא משלו, דממע"מ
 הוי כפורע חובו ממע"מ ואפ"ה שפיר דמו כיון דמ"מ אינו
 חייב גמור כ"כ עד שיהי יורדין לנכסיו כ"ש צבדוד שצדדאי
 אינו חייב גמור כ"כ כמו צבדוד, דנכי דאמרי"ן דמלו"ה
 לפרנס בניו מ"מ פשיט"א דצבדוד החייב יותר אל"ם דמפורש
 בהדי"א בקרא כד א"ת אביך וגו' וטו"ן דשרי לפרנס אביו
 ממע"מ כ"ש בניו וא"ש. ומה דתמה צמ"ח בסיומן רל"ח
 שהרי צבדוד אמרו הצו"ל מ"הרה וכו' ל"ק דמ"מ אינו אוסור
 גמור אלא שנתון להמדקדק צמעשיו לזונו ולפרנסו לפי צדודו
 אבל מזה לא ליי"ר צמ"ח כי הוא לא מיי"ר אלא צדבר
 שהוא מן הדיון הגמור וע"ז קאמר דמעיקר הדיון יכול לפרנס
 לבניו צמ"ח מאביו.

ועוד ראיתי כמו סתירה בתשו' חת"ס צמ"ח רל"ח לסי'
 רל"ז, דבסיומן רל"ח אחר שהשיג על צדברי הצ"ח
 הגולה סיים צדברי מהר"ל, דאם מתחלת התוכחות להפריש
 המעשר היתה לעשות ממנו מלות אזי גם מהר"ל מודה
 דרשאי לעשות מלות ממע"מ שלו עיי"ש, ובסיומן רל"ז כתב
 צדברי מהר"ל דס"ל להמהר"ל דהפרישת מעשר כספים הוא

דמעשר כספים הוא חייב גמור אפי' אם הוא רק חייב
 דרבנן הו"ל לאפטרופסים לתת גם מנכסי יתומים דאפילו
 בחיוב שהוא רק דרבנן אנו מחויבים ליתומים כמו דאית"א
 צמ"ח שם דקונין להם מגלה ומלכד זה מילת"א דפשיט"א
 דדבר שהוא חייב אף שהוא רק דרבנן ודאי קונין אותו
 ליתומים וגם יוקשה למה קרו לה צמ"ח דבר שאין לו
 קצבה שהרי יש לו קצבה מעשר מן הרווח שירויחו, אלא
 ודאי נראה דמעשר זה הוא רק הידור מזה ואינו חייב
 גמור לא מדאוריית"א ולא מדרבנן כמ"ש הב"ה צמ"ח רל"ח.
 והנה גם צענין לעשות ק"ק לחלק דקדק צום היא"ע
 של אביו נראה ג"כ דאינו חייב גמור מעיקר הדיון.
 דאם אמנם מצוה"ר צמ"ח ובצ"ע יו"ל סימן ר"מ דמכדודו
 צמ"ח ומכדודו לאחר מותו, מ"מ היינו רק לענין המצוה"ר
 שם שלריך כשחזיר שמו בחוך יצ"ח לומר הכ"מ ולאחר
 יצ"ח ז"ל ז"ל. אבל שיהי מחויב לעשות עבודת ק"ק אינו
 מצוה"ר, והרי אפילו בחי"ו קו"ח צמ"ח ר"מ דכבוד אב
 אינו אלא משל אב ולא משל בן. והנה אחר מיתת האב
 אפילו כשהניח אחריו נכסים מ"מ הרי כבר הם של היורש
 ואינם מחויבים אלא לקברו לפי צדודו כפי מנהג אותו
 המקום לאנשים כיו"א צו להניח אח"כ סך לק"ק לחלק הרווח
 לעניים צום היא"ע, באמת יש לחייב גם היורשים דהוי
 בכלל זרכי קבורה, ועי"ן צמ"ח צמ"ח גערה לענין אשה
 לבני בעלה לקנות חלילין דאמרי' עולה עמו ואינה יורדת
 עמו, אך עכ"ז עכ"פ אינו חייב גמור בפני עצמו אלא הוי
 בכלל מה דאמרי' הכל כמנהג המדינה] והנה כיון שכתבנו
 שניהם אינם חייב גמור לא הפרשת מעשר כספים ולא
 עשיית ק"ק עבור נשמת האב א"כ מעיקר הדיון נראה ודאי
 דאם היורש רוצה לעשות ממע"מ לחלק לעניים צום היא"ע
 של אביו ודאי שיכול לעשות כן ולא נוכל לחייבו שיקה ממון
 משלו לחלק צום היא"ע.

אולם לאשר כי מדברי מעמ"ת הני רוח"ש שבענינו הדבר
 הזה שיעשה ק"ק לעובת נשמת אביו כחייב גמור
 א"כ למעשה י"ל דלא יקח מעלתו כל הק"ק ממעות מעשר,
 דוודאי על חייב גמור אין לו לקח ממע"מ כגון לפרוע
 ממנו חוב, ואפי' אי נימ"א סהסבר"א שכתב מעמ"ת דצ"י
 עדיף ממלו"ה אחרת כיון דסוף סוף יתחנך המעות לעניים
 ורק שיהי החלוקה צום היא"ע והרי העובת הגאה הוא
 של הבעלים מ"מ אם לא יהי בהק"ק רק מע"מ בלבד א"כ
 לא יהיה צוה ריוח לעניים כלל שהרי גם בלא היא"ע והנחת
 הק"ק הוי מחלק כ"כ מעות כיון שנוהג ליתן מעשר כספים.
 וכיון שלא יהי צוה ריוח לעניים לא יהי בחלוקה זו עובת
 כ"כ לנשמת אביו ז"ל. לכן כיון שמעמ"ת עם שאר היורשים
 רוצים לעשות בהק"ק עובת לנשמת אביו המנוח ראוי והגון
 הדבר שיהי עכ"פ בחוך הק"ק הזה אח"כ חלק ממעות
 שאינו מעשר אלא חולין גמורים באופן שיע"ו הק"ק יהי
 רוח לעניים דאז יהי עובת גמורה לנשמת אביו ע"ה,
 וצ"ע זה מצוה"ר צמ"ח א"ה צ"ה מגלה לענין מתנות
 לאצוני"ם צפורים, דעכ"פ שני מתנות לשני אצוני"ם לריך
 לתת מעות שלו שאינו מעות מעשר וע"ן שהוא חייב, ואם

דאורייתא ממש וחיובה התורה דוקא ליתן לעניים ולכך אין לעשות ממנו מלוא עי"ש בדבריו ולפי סברה זו דכ"ל להמרי"ל בן ה"ך כתב בשם הקודמת דאם צחלות התנהגותו הותנה בן לעשות ממש"ם דברים של מלוא גם למרי"ל שפיר דמי ה"ך כיון דהחיוב הוא מדאורייתא לחתו לעניים מה להבי תנאי נגד החיוב דאורייתא אלא ודאי דברים הללו סותרים זה את זה. ובאמת הטיק נראה כמו שבי למעלה דמטער כספיים אינו רק הידור מלוא ומלוא מן המוצר וכבר כתבתי לו דעתי צענין שלו ומחמת ערדות התלמידים קרתי וד' יברך אותו בכל עיניו כחות נפשו ונפש ידירו דו"ש וש"ת בלוג"ה.

שמעון גרינפעלד

סימן לז

סעמיהאלי י"ו. תרע"ב לפ"ק.

לכבוד ידידי מוחתי הרבני המופלג הנגיד כש"ת מו"ה ישראל זינדל סג"ל לאנדא נ"י.

אחדש"ע.

קבלתי מכתבו זה ערך צ' שבועות, אבל לא נפנית להשיבו עד עתה כי הייתי ערוד אז באחה עיני חמור הלכה למעשה ואח"כ בשבוע העבר הייתי צפסע אלא אסופת רבנים, ועתה באתי. בדבר אשר שאל חו"ד איך להתנהג צענין אשר לפניו להגלל מאיסור ריבית כי הוא לר"ך להלוות סך מסוים לצורך גשואי צח החותו, והוא אינו רוצה להלוות זולת אם יהיה מהמעות הרווחים שמשלמים עתה צהצאנק הנמלאים צעחים הללו בכל המקומות כמעט. והנה ה"ע לפני כי הוא הוא האפטרופוס של יורשי אחותו ה"ל וכל הנחלאות שגשארו כתובים כולם צהגרוגדצון על שמו כי אחותו האמינה לו. והנה כבר השיא צח אחת והלוה משלו לצורך הגשואין סך צבעה מלוא זכ"כ זה כמה שנים, והשצ אז שיהי מותר לו ליקח מעצון היתומים הריבית שמשלמין צהצאנק, ועתה חמר לו חכס אחד שאין צוה היתר ועתה שאל ע"ה איך לעשות שלא להפסיד הפראצטענט מההלוואה הראשונה וגם שיהי יכול להלוות מעות משלו לצורך גשואי צח השניה כי צחינס אינה רוצה ללוות וגם למכור הנחלאות אינו רוצה לעוצת היתומים עכ"ד.

ולדעתי אין היתר צוה רק ע"י היתר מכירה ולאשר כי כתב מעלתו שגשארו ג"כ שני צנים זכרים מאחותו אשר עתה כמה כבר גדולים ויכולים למכור וכסיהם א"כ וכל מעלתו לקנות מהם אחת נחלאות צפחות משויין צאופן שיגשאר למעלתו צהם רווח כפי מה שחשצו שמגיע לו רווחים הן מהלוואה הראשונה הן מהלוואה שניה, שהרי לפי מה שהצנתי ממכתב מעכ"ת גם דעת היורשים הזכרים מסכמת שיקח מעלתו מהם הפראצטענטן כפי מה שמשלמין

א"כ שפיר יש לעשות ע"ה זו שכתבתי, וכיון שצלה"כ גם עכשיו הם מהמינים הכל למעכ"ת שהרי כל העצון שלהם הוא צידו וכל הנחלאות נכתבים על שמו צהגרוגדצון, א"כ גם זאת יחמינו שאם יחנו למעכ"ת המעות שהלוה עם הרווחים אזי לא יגע בכל אשר להם ויחזור להם הנחלאות. אך זאת ידע מעכ"ת שאסור להם להחנות קודם גמר המקח עם מעכ"ת נ"י צפי שכתביה להם מעות יחזיר להם הנחלאות הנמכרות שזה איסור גמור הוא כמבואר צש"ע ויר"ד סימן קצ"ד ע"ה אי ומבואר שם דהוי ריבית קצו"ה משום דצכה"ג לאו מכר הוא אלא הלוואה גמורה עי"ש, ואפילו למד דהציא צש"ך שם דלא הוי אלא אצק ריבית לדעת הסוצרים דמשכנתא בלא נכיתא לא הוי אלא א"ר מ"מ צי"ד שיצטרך התנאי להיות שכתבתי המעות עם הרווחים העולים לפי חשבון אזי יחזיר להם הנחלאות ודאי דהוי ריבית גמור, לכן צשעת המכירה לא יהי שום תנאי רק מכירה סתמה דצוה אין שום איסור אף שמוכרים צול שחדם רשאי למכור את שלו צול ואחר שצבר יהיה נגמר המקח כזה וכדון אזי יהיה מעלתו רשאי לצטוה להם שאם יחנו לו כך וכך הקרן עם הרווחים העולים יחזור להם הנחלאות שלהם, ויהיה רשאי לחזק אז הדבר ע"י חיוב גמור כיון שצבר נגמר המקח צסתמה, וכמבואר כ"ז צש"ע ויר"ד סימן קצ"ד סעיף צ. והנה הגם שלפי דברי החו"ד שם צסק"ה שכתב דצשתמה מהחלה צלשון על מנת שחחזור ותמכרה לי אזי אפילו תנאי צחלות המקח שפיר דמי, כיון שצח"כ יהי צעי הקנהה ממש מחדש מלוקח למוכר, וכמו דמתנה ע"מ להחזיר קי"ל דמתנה גמורה הוא וחשוב שלו שהרי יולאין צו ידי חובת אחרוג צסוכות וכן מועיל לעיני חרומה ופ"ב וכמבואר צקידושין דף ו', ועכ"ה הא דמבואר צאזיכו נשך דאסור היינו דוקא צשלא חמר צלשון ע"מ, דהכוונה דהמכר יחבעל מחלוו צלא הקנהה מחדש מלוקח למוכר צכה"ג ה"ל הלוואה והרי ריבית אבל צחומר ע"מ שפיר דמי עכ"ד ולפי"ו ה"י צי"ד רשאי להחנות דהיינו צצני אחותו יחנו עמו צשעת המכירה שמוכרין למעלתו צתנאי שאם יחזירו הקרן והרווחים העולים יהי מחויב מע"כ לחזור ולהקנות להם מחדש ולמכור להם הנחלאות הללו, אלא דפ"ת שם צסק"ה מצוה צשם נוצ"י מה"ת ח' ויר"ד סימן ע"ה שכתב דין זה צלשון לולא דמסחפינה וכו' עי"ש, מראה מזה דלא צרירה ל"י דין זה, וכיון שצלה"כ נאמן אללם שהרי כל הנחלאות כתובים על שמו והוא מחטסק לטובתם צענין הולאה והכנסה א"כ למה לנו לכנס צדחוקים, עדיף עפי שימכרו הם הנחלאות למעכ"ת צסתמה צלי שום דיצור ותנאי ולעת מלוא כשיחזרו המעות עם העסקה כפי החשבון למע"כ אזי יחזיר להם הנחלאות. וידע מעכ"ת כי להלוות להם על היתר עסקה כחוקן מור"ם ז"ל אינו מועיל צי"ד הגם דצש"ת שואל ומשיב מוצא צש"ת חשורת ש"י מותר להלוות למלמד מעות לצורך גשואי צחו והמלמד מותר לו לשלם עסקה על ח"ע כחוקן מור"ם ז"ל ממש דע"י המעות שמקבל וכל להרווח

FLECKITT

זה השער לה

ספר שאלות ותשובות

מהר"א

הוא חלק ראשון

מחבר

תשובה מאהבה

השק שבנתי עם עזר אל אלעזר נ' דוד ז"ל פלעקלם ונהוסבי
ק"ק פראג הבירה

נדפס פה קריה הנאמנה

פראג

חמה ונושלת אזוכנו ונלכני האדיק בלדירים החקיד בכל דרכיו הקיקר
פראגני ימיי חיים לזוכים טובים וזכוכים עם הבזירה היקנה
היקסרת מריא לודאויכא : זכל זרע הנולוכה שלום טובה
וזככה אוכיך

שנה טוב ומתוק לפיק

כ"ז נדפס בשער הספר בהוצאה הראשונה

יען הסלשוכים קמו תנוו ירצים וסחוקקים ליהכות וזוכו הוללמיו
ללוכה ומדש בעלה רצותי הגלזוכים סייז בעזר שנוו יחצרך כמחכוכמו
לני הלעיר זישללל שרנא וויעוענבערג

הראשונים כבר ספו תמו מן השוק

וכעת יוצא לאור ע"י

הוצאת

ישראל זאב

ניו-יורק, תשכ"ז

ג' וז"ל במחולקים אחד כדר לחת ונעשר וון הריות
 שהי' צלה לו ומווכו וכן כהג כמה שנים ואח"כ מטה
 ידו וכתמער נראה ליכול לחזור צו מקום להריות לא
 צא לעולם ואין אדם מקדיש דבר שלא צא לעולם
 כדפירש צפי שור שנגמ' די ודי ותיבה אם הי' אונר
 כסף זה כל הריות הצא ומוכו לחן ומוכו ונעשר חל
 ההקדש כיון שהכסף בעולם וכן אם הי' מלה לעכו"ס
 צ' זה צעד ג' לתנה חזק עמו מיד וכהן לו כתצ
 שכתצ בערכאותיהם אפטר שמוה א"י לחזור צו מ"כ
 צמארי פתח מ"ן עכ"ל ואי ק"ל דונעשר כספים חיובא
 הוא ודאורייתא או מדרבנן אף צלל כדר מייב ואף
 שהוא דבר שלא צא לעולם הא כל הריות דבר שלא צא לעולם
 הוא ונחייבין צלל כדר אלא ע"כ דא"י אלא ונהג בעלמא
 כמ"ש ונחייבין עכ"ל והיכא דנהגו כהגו ואי אהת רשאי
 להתיבן בפניהם דלא יא אלא כדברים המותרים וכו'
 והיכא דלא כסוג ליכא חיובא כלל אפילו ונדרבנן אם
 לא למי שרואה לנהוג מדה חסידות ואח"כ א"י לו
 למיקס צ"י יכול לחזור ולשאל על דברו כמו ששאר
 דברים שיכול לשאל עליהן והוא כענין שז"ל (ונגלה
 סי' צ') בקוגיא דרי נעע נטיעה צמריי אעפ"י דהני
 ר"י וי"ע מלמד ששקורי צעשית ואלאכה ונוסיק דייני
 לא קצלו עליהו בכל המוקמות ואלא רב ונלו לטי"י
 להסוא גברא דברים המותרים ואחרים נהגו צהן איסור
 ובאחר דרי לא נהגו ועיין בהוספות עס דפסקו דיש
 לחלק היכא דנהגו במהותין או היכא דנהגו בטעות
 וכן בפסקי חוספות עס סיון ט"ו כתצו דברים שהם
 יודעים שהם מותרין ואחרים נהגו כסן איסור אין
 להתיבן אצל אם טעי צהן ומותרין וכו"ו צנוקס כנהגו
 צמעשר כספים לעת האומרים שאינו אפילו ונדרבנן
 וליחא אלא ונהגא בעלמא אם כן צנוקס שנהגו אם
 מוודת חסידות נהגו כן אין להתיבן אצל אם בטעות
 נהגו דהוא ק"ל דהא חיובא ומותרין להס ויחיד שנהג
 בעלמו באחרא דלא כהיג נראה דנשאי לעשות כל דבר
 מלה ואין זס כפורע חובו ומועות ונעשר דהא אינו
 אלא משום ונהג צנוקס שנהגו וצנוקס שלא נהגו אין
 כאן אצק חיוב ואיסו דנהג הכי ה"ל כנדר לגבי ונדרי
 הולכים אחר לשון בני אדם אלא אם כן אונר צפי
 שמוקבל עליו להיות לו דין ונעשר אז דינו כמבואר
 צעור וצפוסקי סיון שליח ועפ"י צברא זו יחשב
 כמה סתירות צפוסקי צק"ד והוא כי כצו זכרנו הסכמות
 האחרונים דונעשר כספים באחרא דהסיג דין ונעשר
 עני יס לו וצדרישה סיון רמ"ע צסס השויות מהר"ר
 מנחם סיון חמ"ט וז"ל אשר שאלת לקוח ספרים וון
 הנעשר כך אכי רגיל להורות לצני אדם כל מלה שהצא
 לידו כגון להיות צעל צרית או להכניס התן וכלה לחופה
 כו' אם לא הי' יכול צידו ולא הי' עושה מלה יכול
 לקכות וון הנעשר עכ"ל וכן העתיק הט"ז ככתבו וכלשונו
 והוא מרא דיכא שכתצ בעלמו צסיון שליח ס"ק ל"א
 יז"ל הרצה דיני דקה כו' נראה דיש לדנות ונעשר
 שופרטישין וון הריות מוון לדין ונעשר עני של תבואה
 ופירות עכ"ל ואם כן אם כדבריו כן הוא ל"ע צדרי
 תשובה כ"ל האם לא הי' יכולת צידו ולא הי' עושה
 אותה מלה כו' כגון צעל צרית או להכניס התן וכלה
 לחופה וכו' יכול לקכות וון הנעשר וצני ונעשר עני
 כתצ הרמז"ס צפ"ו וזה"ל מ"ע והציא הטור והעתיקו
 העמ"ז וז"ל ונעשר עני אין פורעין כו' ולא יושלחין
 את התגוולין ולא פודין צו צדוים ולא עושין צו שושיבות
 וכו' והא מלה פדיון צדוים וקוצצות היינו דלאלו
 מעות ונעשר עני לא הי' עושה כן ועכשיו נכח ונעשר
 עני מוסים עליהו צצציל מעות ונעשר ועכ"ל ה"ו יח"ש

מוחן שכר ולא מחיובא כלל וע"כ לא מייחי חוספות
 צפסקי מדי מייני דמדיכא לא אייבי כלל ציה"י חייב
 צמעשר אף למי שנהג צמעשר ונתן שכרו שום כמו
 גצ' מעשר תבואה דשכר עושך וכיון דמחן שכתן שזה
 עושך ג"כ שזה וז"ל לומר דעונש האיכו ופריש ונעשר
 כספים הי' העוכי כמו העונש מי שאינו מפרש ונעשר
 תבואה דמי צמעשר תבואה איכא חיובא אצל צמעשר
 כספים ליכא חיובא אלא ע"כ צדקה אייבי צמי שפוסק
 לדקה צצצים ואינו כותן צאופן לדקה ונעשר כספים
 חדא מלחא היא וכ"כ סקק הרמ"א צהגהותיו ליידי
 סיון שליח צקוטו וז"ל הרצ הנחצר הסומי כל דיני
 ונעשר עני שכתצו הטור ט"ע ללמוד מהס הרצה דיני
 לדקה וכו' עיין עס וכן צעל עמ"ז כייגליהו כחדא
 הלכות ונעשר עני ודיני דקה אונס לדיכא אינו לא
 וון החורה ולא מדרבנן כן כלע"ד להלכה ולא למעשה.

76

הפוך צס הפוך צס אפטר וקוצו לודאי דוהר"ו
 ר"צ הכ"ל ס"ל דמדרבנן היא והא דקאמר שאינו אלא
 מנהג שנהגו כל הגולה היינו כו"י מדרבנן מלחא קאמר
 להדיא שאינו מדרבנן רק דה"ק אעפ"י שאינו וון החורה
 אלא ונהג וכו' ולכאורה דצרי סתומי דון הקל"ה אל
 סקלש מדצד דהדרך המוולע צניהס הוא דרבנן ומדכתצ
 שאינו דאורי"י וליק להדיא שאינו אלא ונהג דאם יאמר
 שאינו אלא ונהג צודאי ידעינן שאינו דאוריית'
 ואפילו מדרבנן ליחא ואינו אלא ונהג אצל
 מדקאמר שאינו וון החורה ש"ע דהאי ונהגא דקאמר
 אינו מדרבנן מלחא הזכיר מדרבנן צפי' או יאמר שאינו
 מדרבנן ומוניל ידעינן דפשיעא שאינו וון החורה ואם
 כן אפטר דוהר"ו ז"ל ראה דצרי חוספות ופסק כוהמייח
 והצ"ח כשאר צמבוכה דק"ל שאינו אפילו מדרבנן ולא
 די שלא ראה דצרי חוספות אלא גם דצרי ונהר"ו
 אשר עליהם צנויים כל דצרי הפוסקי צענין ונעשר
 כספים ועיין סיון רמ"ט צע"ע צהג"ה וצט"י שהסיג
 על חמ"ו הגאון צ"ח והציא כמה דיני ונעשר וצסיון
 שליח הסיג עליו להדיא וכתצ עגס הצ"י ס"ל שהוא
 מדרבנן ומייחי ל"י צסס כל הפוסקים וצסס ירושלמי
 וחממני עדיפא מייני ה"ל למימר דגס הרמז"ס צה"ל
 ר"ע פ"ז וז"ל וכמה עד חמיסית צנכסיו מלה וון
 המוצח וחד ונעשרה צנכסיו ציכוכי פחות וכלן עין
 רעס ולעולם לא יונע וכו' הכי להדיא שלשון הצ"י
 צקטרו הגדול אשר העתיק צצ"ע סיון רמ"ט סס ונע
 דצרי הרמז"ס ולמה זכר הט"ז שהצ"י כתצ להדי' ונהירושלמי
 כו' עדיפא מייני הל"ל דגס הרמז"ס עלמו כ"כ ונחי
 חיה לך למימר דצדצרי הרמז"ס שווצתו צלדה דאינו
 חיוב כ"א מלה בעלמא ואם הי' צו לז חיוב אפילו
 מדרבנן לא נחכו דצריהם לשעורי' דודה הרעה דכיון
 דא"א לו להיות עין רעס דחיובא רמ"י עלי' לאפוסיא
 ונעשרי ומכ"ש צסיפא תגדל חממי דקאמר ולעולם לא
 יפחות ומליסית השקל וכו' כיון דחיובא הוא להפריש
 לפחות אחד ונעשרה ויהו סיפא אפטר לייצז דקאמר
 אעפ"י שלא הרויח צאותו שנה כלום ואין עליו חיוב
 ונעשר עכ"ז לא יפחות ומליסית השקל ומש"כ צרישא
 וצמליעחא מוכח שפיר דליכא חיובא ואם כן דצרי הט"ז
 ל"ע לנכ"ד שכתצ צסס הצ"י דק"ל שהוא חיובא מדרבנן
 ויסו מדצרי הרמ"א ז"ל עס ס"י רמ"ט צהג"ה ושמע
 דק"ל דלשון הרמז"ס מיידי צענין ונעשר מדמייחי עליה
 הלכות ונעשר עס.

וגם מדצרי פרישה ודרישה נראה ג"כ דק"ל דונעשר
 כספים אינו אפילו מדרבנן דמייחי צסיונו רמ"י סע"ס

פ החיים והשלום יחדו יהיו תמים נאמרים וכעניינם כל הימים לזהו חתני ונתולד עיני הטב הוולח"ג החריף הנופלג ווהי אילך שפיץ אצ"ד צק"ק צרעזי והגליל פראכין יע"א.

לזהו חתני הרב כר"ו והארכת וואלד על המערב לדבר ואלה וכלתה ודחו בעצורה של העיר טרם צואו העירה או לכפר ונשלטה כפרים ונשולטים וכיולא זהן וצארת שאקור לילך ונחס העירה כי ודאי לא עדיפא עצורה של העיר או כפר ונשלטה כפרים ונשולטים ונעיר עלמה אס כלתה הוודה עוקוס ערובו צאמלע העיר אקור להלך את כלתה אלל עד אקוס ודחו ותו לא ודכר פשוט אללך אלל שאחת ונרלי תורחא אחרי ששונעת וודדי תמוזין וקילין ונחירין ללכת אל העיר אף אס עלמו אלפים צצתי הסמוכים לעיר צתחלחה ואין רלונך להסיג בצול אשר גצלו הרחשונים אף כוונך רגל וצקשת וני לחוה עניות דעתי צזה הן הן דצריך הנעניינים בקלרה אהובי חתני הרב כר"ו לא ידעתי להסיק על דצריך הטובים והדין דין עונך אס כלתה ודחו ונאקוס הנחה עירוב צצתי הסמוכים בעצורה של העיר ונחלטה או צכפר ווגי כפרים ונשולטים וני"צ לא יכול עוד ללכת אפילו פסיעה אחת ונאקוס קיום ודת תמוז כי לא עדיף עצורה ונעיר עלמה להלכה ונלוחח צגמורל וכל שפיקים כריצ"ל (עירובין ק' צ') ה"ו וודל וצא וכלתה ודחו בחלי העיר אין לו אלל חלי העיר כו' ואף שהראצ"ד והרש"ה ז"ל ונקילין ונצילים ה"ה פי כ"ז וחי"ל צבת הלי ה' והעתיקו הרי"ה צח"ה קיון ת"ח קע"ף א' הנהיגה דלס כלתה הוודה צקוק העיר צין העיר בעצורה שדיו הקל לוחצב כ"ל העיר כד"ה בעצורה כל העיר להקל אונורו י"ה להחמיר עיי"ה אלל להחליא להקל בעצורה יוסר ושל העיר ולוורו אס עלמה הוודה בעצורה ערם צוא העיר שנוחר להלך בעצור עצורה ת"ך העיר לא שונעה ולא רחיתי הוא נגד הגורל ונגד הקצרה ונוני"ח אס עצורה היא כעיר אלל צעיר עלמה ונאקוס שכלתה הוודה אקור לזו אס אינה כדוכיה אל העיר א"ך חגרי העיר צתרה שנוחר ללכת העיר לנענה ואין להאריך צזה ועל וודדי תמוזין אלו חלי אונור כדאונור ר' אידי על ריצ"ל אין אלו אלל דצרי כציאות אלל לא כפי' תוספות ע"ס.

אונס אס הניח העירוב צקוק אלפים ונציתו וחזר וכן צציתו יש להקל עפי' ויש העור דעניי' קיון ת"ח והעתיקו הרנו"ח ע"ס ולאו דוקא צציתו ה"ה אס כלתה הוודה בעצורה של העיר ונחלחה וכן שנה ועצורה של העיר כעיר להוכיח כדעת הרנוצ"ס ז"ל לאפילו ע"ס קק"ח האריך להוכיח כדעת הרנוצ"ס ז"ל לאפילו צעיר עלמה אין לא אלל ד"ה ונאקוס חלי העיר שמוך אלפים ונערובו וקיים לכן כ"ל להנכה ולנעשה להחמיר עכ"ל ולא כצ"י דק"ל דדעת הרנוצ"ס היא יחידאה עיי"ה וגם חלי ונלחתי צצ"ג פ"ה ונוסי' עירובין שדעת הרנו"ח כדעת הרנוצ"ס עכ"ל כדל"ס רש"י וקוני' והטור והגוניי' והרנו"ח לקנווך עליהם וצתחמוזין שוועין להקל וצפרט וכל רחיותיו אין חלי וואה דעניי' צגן צה ולאו דוקא לן צה אלל אס שצת צאור וחיילת כוונ וני שפליגה צספינתו צים צק"י ת"ה קע"ף ז' ועיין ויש הנו"ח ע"ס קק"ח ועיין צצ"ה שונש לזקה קיון י"ח ויש לכן נלע"ד אס כלתה הוודה צויר או אחילי דווצורה צתחלחה

צתן שושציות ואין פודין צתן השצויים ואל"ל שושציות היינו שכבר עשה צו הצרו שושציות ועשה צל לפורעו כי השושציות נצצית צצ"ד כוונור צצ"ה קיון ק' וצח"ו קיון רפ"ו דכוולל זה פורע חצו צוועה ונעקר עני וסייכו אין ונשלטין צו את התגמולין דקחי צרישה וליכא לוינור פרוסי קח ונפרט ונלי אין ונשלטין צו את הגמולין דקחי צרישא היינו דאין עוקין שושציות דזה חיו דל"כ אין פודין את השצויים ונלי אונרה צ"י ועוד דליכא דאין עוקין שושציות לא ונשנע אלל שצח לנעוה ונחדש שושציות ע"ס רעהו וני קלל עשה עונו שושציות עדיין ואפער דצלחו הוועוה ונעקר לא ה"י ציכולתו ולא ה"י עושה עונו שושציות ולמה יעשה עונו לפ"ד שצבת ונחיר"כ ונחס הכ"ל וחס גורח חכו"י הוא שהוא אקור ונין לנחיר"כ לפסוק דין זה צוועער כספים שהוא דוניה לנעער עני ולפי ויש כיחל ד"ס לחלק צין וקוס שנהגו ע"ס יש לו דין ונעער עני לצין וקוס שלל כהגו ואחד כהג ודת חקידות צעלוו אז דינו כנו"ש ונחיר"כ הכ"ל.

ועוד ה"י כנחה לוונר לכאורה ציפוצ דצרי הפרישה שהביא צסס ונחיר"כ ויין דעניי' צאחד קקבל עליו צכדר לחת קופה יחירה של ונעער כפי הדין ועתה קיצל עליו ונחדש ליהן חוונש ככפיו צכל שסס ונ הכיות שצצח לידו צזה וניי' ונחיר"כ פנחס ויין שחזר צו חתי"כ ויכול לחזור צו אס הוא ונדד שלל צל לעולם דזה חיו ונדכנן אלל ודת חקידות צעלוו אלל וקופה רחשוה דנעער שהוא חיו על כל איש ישראל אי' לחזור צו דגס ונחיר"כ ויין ונדה דידכנן הוא ואפער ונדאוריית' ולפי' יש ג"כ לחלק ולי"צ צתשצבת ונחיר"כ ונחס הכ"ל גס הוא וניי' צענין כזה וחדע דכחי הוא דחלי"כ דצרי הגמון צעל פריכה זה את זה קותר"י דהא לעל כצצתי שסחס צסס ונחיר"כ ויין דחינו לא ונ חתורה וכל ונדכנן וצקיון ר"ו צי"ד כחצ צפשינות וי"ל וי"כ צסס ונחיר"כ האידכא דנעער כספים ונדכנן פרי להאכיל לצציו ונוועוה ונעקר אלל ע"כ ד"ש לחלק חונס חשוצה צו קחוניה דו"ש האידכא דנעער כספים ונדכנן ונשנע שצזון הקודס ה"י אפילו ונדאוריית' וה"י אקור להאכיל לצציו ונעה ונעקר אפילו להעדפה כו"ש ע"ס צסס תוספות פ"ק דקדושין וזה חיו דהא לא נמלא ש"ס ש"כו ונעער כספים ונאשר ה"י צתחלה דצתלחא ונעער הארץ ופרי הארץ כשתנה צין ארץ וחי"ל וצין עכסיו לקודס החורבן אפילו צארץ כו"ש הטור צקיון ש"ח ונחיר"כ ונעער כספים דלל כשתנה דו"ש ארץ וחי"ל וצפני הצית ושלל צפני הצית צזה אס הוא דאוריית' ועכ"פ א"ך שיהי' חל על החתן צוודיותיו החיוצ ח"ך לעשר וא"ך ק"ד שירשי האשה יול"ה צדיי"כ הנה הארכתי קלה ונענין לנעין צחותו ענין ולולל צנו החורני החרוונס ווהי הי"ש כר"ו אן ונחווה לציתו הארכתי יותר להראות אהבה עליו וידעתי שאין לקנווך על כל דצרי הכ"ל כי כלס נאונרו צחפזון כל ונה שפלט הקולומס צוושכל הרחשון כצצתי וצחפזי כל האדם כחצ כלס יידרו חפצן צכצודו יהי כו"ח הודו כו"ח הנעושה צשעתי וחרווננה ששתי כדקא קלקא דעתי.

ה"ק אלעזר פלעקלס החוצק"ק ג"ע ואגפ"י יע"א.
ושלום לידידי הק' הנגיז הרצני הנופלג החכם השלם ווהי ונר דכי הנוצורג כר"ו.

13

54

Joseph ben Moses, 1423-1490?

ספר

לקט יושר

לר' יוסף ב"ר משה

כולל מנהגים פסקי הלכות ותשובות של רבו הנאון בעל
תרומת הדשן

חלק אורח חיים.

יצא לאור ראשונה על פי כתב יד מינכען עם הגהות, תקונים, באורים
ומראה מקומות

סאת

יעקב פריימאן

אבד"ק העלישויא במדינת מעהרין.

ברלין.

ברמס של ר' צבי הירש ב"ר יצחק אימצקאווסקי

תרס"ג.

ועתה נדפס מחדש פעיה"ק ירושלם ת"ו שנת תשכ"ד

ומעשרות (לג) וזיל מעשר [עני] אין סורעין בו מלוה ולא משלמין בו את התגמולין עיש
 אם יש ראייה לכאן: לעיל בהלכות כבוד אב ברף סיט (לד) כחבתי אם יכול לפרנס אביו
 ממעשרו: מותר ללמוד בנו ממעשרו תלמוד כי אדם חייב ללמוד מקרא ולא תלמוד (לה)
 כן בתי בגמי בקידושין (לו): ואמר שאין מנהג באושטריך ליתן מעשר מן הרבית או מן
 שאר דברים רק אנשים מיוחדים שהם חסידים יתנו מעשר מיד כשקבלו ריוח מכל
 דבר (לו). למצאתי בתי במסכת תענית בסיק (לח) ברבור עשר תעשר הכי איתא בספרי
 ← עשר תעשר את כל חבואת ורעך היוצא השדה שנה שנה אין לי אלא חבואת ורעך
 שחייב במעשר, רבית ופרקמטיא מניין תיל את כל דהוי מצי למימר את חבואת (לט)
 מאי כל, לרבות רבית ופרקמטיא וכל דבר שמרויה בו, וכן מצאתי בחיי עולם (ס)
 ובתשביץ בסי' רניט (מא) וזיל במדרש יש עשר תעשר לרבות מעשר כספים: ואין צריך
 ליתן מעשר מכל מין ומין כגון אם קנה נרד וכרכום או והובים ופשיי וכחד יש לו ריוח
 וכחד יש (מב) לו ריוח יתן מעשר מן הריוח בין הכל: ובתחילה כשהתחיל ליתן מעשר
 צריך להתנות שיתן המעשר לכל דבר מצוה (מג) אבל מימי אינו רשאי לקנות ממנו לא
 טלית ולא תפילין ולא אחרונג אע"פ דאם ירצה הוא יוצא באחרונג של קהל, משום שהם
 דברים של ריושה, אבל יכול לקנות ממנו הידור אחרונג ונרות לביהכניז אפי' נר של
 יוה"כ (מד): [

אחי ורבותי יושבי על מדין בעלי קרנים אשר מקל ורצועה בידם, בשלומכם אנכי
 שואל באשר יבא אליכם דבר המשפט ועניין הריב אשר בין החיר אשר מטעוריו ובין
 החיר ברוך פי"ש"ל דור"ף נוקתי ליכנס בעובי הקורה באותו עניין למען הצדק והמשפט
 כאשר תראו כאשר יושם לפניכם והגיעו הדבריי עד שפסקתי ביניהם פסק מבואר כאשר
 תראו, והנה ר' ברוך הג"ל נותן כתף סודרת לבלתי קיים דברי הפסק ונתן טעם לפגם
 לדבריו, מי יתן והיה לבבכם לשלוח בו יד לכל תוקף להכריחו לקיים כל דברי הפסק
 עד גמורא, לא משום ליקרא דידי אך בשביל כבוד שמים וכדי שידעו הכל שיש
 שופטים בישראל ולא ימלט רשע את בעליו, ואני לא יתכן לי כלל לשלוח ידי בו לקיים
 את דבריו, כאשר קבלתי משם הגדולים הראשונים, שלא אבו כלל לגזור ולהכריח לקיים
 דבריהם והפסקים שיצאו מתי" (מה) נאום הקטן והצעיר שבישראל: כשכתב סרבנות על
 אחד אינו בתי עליו חרם (מו) כי כן מקובל: מאלה (מו) רבא שלמא רבא לאמרכלא רבא
 דליראי שר החורה מהיר ועליקמן ס"ל יציו, מהודעני לך אשר האלוף מהיר נתן ומהיר
 משה מינין סגני לר"י יציו שלחו אלינו וכתבו על אורות התקנות גדולות וקבועות אשר
 נקבעו ונסדרו עתה מקרוב אפומי דמד ואפומיה דהאלוף מהיר מאן ויתר לומדים יציו,
 גורתם גזירות ועונשים לקבלן ולקיימן, וכתבו שכל אותן תקנות גזירות ועונשים נעשו
 ונסדרו שלא מדעת ובלתי רצונם וגם רוב אנשי גבולכם אצילי ותקפי הארץ בוורמ"ש
 אופנהיים מגעניין וראנקנור"ט לא רצו ליכנס בהן כל עיקר עומדין וצווחין דלא ניח להו

(לג) סי' של"א ועי' סי' רניג סעיף י"ב והגהות יד שאל שם. (לד) צד 37. (לה) עי' סי'
 רמ"ה סעיף ו'. (לו) דף כ"ט ע"ב. (לז) עי' שו"ת מהר"ל סי' נ"ד ובפתחי תשובה סי' של"א ס"ק
 י"א. (לח) דף ט' ע"א. (לט) כצ"ל ולא כמו שבי בתוס' שלפנינו תבואתך, ועי' בהגהות רש"י בש"ס
 דפוס ווילנא דורעך איצטריך למעוטי לוקח. (מ) תובא כסי' ווסף אומץ דף קע"ג. (מא) ובנדפס סי'
 תצ"ז. (מב) אולי צ"ל אין לה ועי' בפ"ת סי' רמ"ט סק"א. (מג) עי' שו"ת מהר"ל סי' כ"ז והות
 יאיר סי' רכ"ד ושער אפרים סי' פ"ד ופניו סי' כ'. (מד) ובמהר"ל ה' ר"ה כ' והנותנין מעשר
 שלהן לעשות נרות להדליקם בשעת התפלה שלא בדיון עושין, כי המעשר שייך לעניים. ועי' שו"ת
 מהר"ם ב"ב סי' תרצ"ב. (מה) עי' פסקים וכתבים סוף סי' ס"ד. (מו) עי' שו"ת מהר"י סי' קכ"ט.
 (מז) פסקים וכתבים סי' רנ"ג.

בהון, וכן ראייה
 להו כלל ליכנס
 מלקבלם, ואיכ
 מדעת' הלא יד
 התנו מדעי' כול
 לך מיט הא מו
 גדול שאין בעי
 פליג החם (מט)
 גזירות בעי, וי
 דליתא כדליף
 לראשי הדור
 להתנות ולהקן
 להם שם בנדוג
 ולענוש בנדוי ו
 כלם או מקצתם
 מותרין ורבירי ד
 כו', ועל כל ה
 ומה נעים היה
 לבקעה ימצאו
 נכתב לי מקרו
 בגבולכם משלם
 וחלילה לעמוד
 שלומכם
 נתן ומהריר מע
 מלאתי בקשתכו
 עמכם מאשר ע
 אחם אם יסנעו
 כני וכני אהוי
 מרן (נג)
 הקדש וחבורות
 והחוננים עליו ד
 ביום ראשון דר
 מכתבי וראיתו
 קצרה, חרבה ע
 אשר נר' הדבר
 לקבל עליכם ו
 ומסכימיהם שו
 (מח) סי'
 (נב) שבת ל"ד ע

ההו"ל לדידיה כהון רב וזולת נר חנוכה וד' כוסות עכ"ל: (יג) מצות עשה. נסתפקתי אם הטעם שבין עשה לל"ת הוא משום דעשה קיל מלא תעשה שאין לוקין עליה כדאמרין ביבמות (ה' ז') או הטעם משום דעשה עובר בשב ואל תעשה דקיל משא"כ בל"ת דעובר בקום ועשה והנפקותא בזה אם צריך לבזבו הון רב שלא לאכול חוץ לסיוכה או

שלא לאכול בתוספת יה"כ דעשה איכא ושב ואל תעשה ליכא דעובר בקום ועשה אם אוכל חוץ לסיוכה או בתוספת יה"כ וכעין זה מסופק ג"כ בפ"מ איפכא לענין ל"ת שעובר בשב ואל תעשה כגון אם צריך לבזבו ממון רב לבער חמצו שלא לעבור על לאו דלא יראה בשב ואל תעשה והניח בצ"ע. והנה השיטה מקובצת בב"ק בשם הרשב"א כתב וז"ל ולא אמרו אלא במצות עשה בשב ואל תעשה אבל במצות לא תעשה אפילו כל ממנו עכ"ל משמע דהכל תלוי בשב ואל תעשה וקום ועשה. שוב ראיתי שכבר עמד בזה הריב"ש

בתשובה (ס"ה פ"ה) וז"ל שם כבר כתב הרב ז"ל שהמבזבו אל יבזבו וכי לא אמרו אלא במצות עשה אבל במצות ל"ת אפילו כל ממנו ואם יאמר בעל הדין שמצות ל"ת שאין בו מעשה הרי הוא בענין זה כמצות עשה כיון שאינו עובר בידיים עליו הרא"י שאם התיירו במצות עשה הקלה ובשב ואל תעשה אין למדין למצות לא תעשה שאין למדין חמור מקל להלק עכ"ל הרי דס"ל דתרווייהו דוקא בעינן להלק שיהיה עשה וגם שב ואל תעשה ולכן בין בעשה שעובר בקום ועשה בין בל"ת שעובר רק בשב ואל תעשה צריך לבזבו כל ממנו. והנה מה שחלק הריב"ש בין עשה לל"ת על כרחך אינו משום דל"ת חמיר מעשה שלוקין עליו שהרי בנדון דהריב"ש שם דהיינו באחד שנשבע לישא אשה ולא נשא מחמת אונס ממון לא לקה על לא תעשה דשם כיון שאין בו מעשה ובשבעות ביטוי דלהבא דאוכל ולא אכל לכ"ע אין לוקין כדאמרין בשבועות (ה' כ"א) ואעפ"כ כתב דל"ת חמיר מעשה וע"כ צריך לומר דאפילו ל"ת דאין לוקין עליו חמיר מעשה וכן מוכח ביזמא (ר"ל) שהרי עולה מכפר על עשה ועל ל"ת שאין בה מעשה אינו מכפר כמש"כ התוספ' שם וכן אמרין שם (ה' פ"ה) לענין תשובה ומ"מ בין לענין עולה בין לענין תשובה אמרין שם דלאו הניחא לעשה שוה לעשה וא"כ הסברא נותנת דהוא הדין לענין שא"צ לבזבו ממון רק שלא לעבור וא"כ אכתי יש להסתפק לענין שלא לעבור על לאו דבל יראה אם צריך לבזבו הון רב לפי מש"כ התוספות בפסחים (ה' כ"ט) דבל יראה חשיב ניתק לעשה אלא שכבר העיר המ"ל (פ"א מהלכות חמץ ומצה) שהרמב"ם חולק על זה וס"ל דבל יראה לא חשיב ניתק לעשה וכ"כ שם בשם הריב"ש וא"כ לכאורה תלי' זה אם יש לעבור על כל יראה משום הפסד ממון רב בפלוגתא זו שבין הרמב"ם ותוספ'. ולענין סוכה כבר העליתי סי' תר"מ ס"ק כ"ה דמקרי שב ואל תעשה וא"צ לבזבו הון רב ואפשר שגם בזה יש לחלק דלעשות סוכה א"צ לבזבו כיון דמה שאינו עושה סוכה הוי שב ואל תעשה ובשעת אכילה אונס הוא שאין לו סוכה אבל לכופו לאכול חוץ לסיוכה הוי קום ועשה וצריך לבזבו ולדינא צ"ע: (יד) אבל לא תעשה. נסתפק בפ"מ בלעבור ל"ת דרבנן אם צריך לפור כל ממנו שלא לעבור. אכן ראיתי בש"ת תות יאיר כבר נסתפק בזה לענין אם כופין אותו לשנות סתם יינן ופסק להחמיר דלא תסור הוי כמו לא תעשה דאורייתא וכ"כ ג"כ בשכנה"ג בשם הרדב"ז ע"ש ועיין בסנהדרין (ו' כ"ז ע"א) בתוספ' ד"ה משרבו דלכאורה תלי ספק זה בשני תירוצי התוספ' שם דלתירוץ הראשון מוכח דמשום לעבור אאיסור דרבנן א"צ להפסיד ממון רב ולתירוץ השני יש לומר דצריך לבזבו ורש"י שם נראה דעתו כתירוץ הראשון דהתוספות ושיטת הור"ן כתירוץ השני גם הראב"ד (פ"א מהלכות שמיטה) נראה דעתו כתירוץ הראשון דהתוספות ומ"מ יש לחלק קצת דחתם במגמם הפסד

הראשון לדמי השני שהרי דמי השני ע"כ שמון כפי מה שנמכר עתה ולא כפי ששוה וכנראה מדברי רש"י בב"ק ועוד דלפ"ו לפעמים יהיה צריך להוסיף יותר מכפלים ממה שקנה הראשון כגון שבראשונה קנה אתרוג שוה ששה דיגרים בג' ורוצה להתליפו כשיוסיף עוד ה' דיגרים: (ח) כדי להתליפו.

אבל אם חבירו אינו רוצה להתליפו רק למכור אינו מחויב לקנות כיון שכבר קנה זה (כ"ה) וכן אם כבר קנה אתרוג גדול נ"ל שאסור להתליפו ביותר קטן אפילו יקבל דמי מותר יותר משליש דהדור מצוה עד שליש אמרין להוסיף אבל לא לגרוע: (ט) ויש מי שאומר. מדכתב הש"ע דיעה הראשונה בסתם משמע דהכי ס"ל וא"כ אם שניהם גדולים יותר מכשיעור אפילו בתחילת קנייה יכול ליקח הקטן ומ"מ כתב הא"י רבה דיש להתמיר כדעת שניהם דבתחלת קניי' יקח הגדול אפילו שניהם יותר מכשיעור ואף אם כבר קנה יתליפו בגדול אם הוא כשיעור מצומצם וכן כתב

מהר"ט אבל אם כבר קנה והוא גדול מכשיעור לכ"ע אין צריך להתליפו כאתר אפילו פחות משליש כן הוא דעת הש"ע וכן פסק השל"ה ויש"ש ועיין מש"כ ס"ק א' ב'. ובמקום שצריך להתליף כגון שיש לו בתחלה אתרוג בשיעור מצומצם או שיש בו פסול שחלוי בפלוגתא ויכול להתליפו כנגד שנים האחד פחות משליש והאחד יותר משליש לא נתבאר בפוסקים אם צריך להתליף באתרוג היוקר או הול ומ"מ נ"ל כל שמחליפו בגדול יותר הרשות בידו באיזה שירצה ממ"נ שלשיטה הראשונה אפילו לכתחלה יכול לקנות איזה שירצה כל ששניהם הם יותר מכשיעור ולשיטה השני' אין צריך להתליף כלל: (י) לזבזבו. כ' ד"מ אפילו מי שאין חיוו נדחקים אין צריך לבזבו יותר משליש בהדור מצוה דלא כמו שכתב נ"י אכן אמרין בגמרא המוסף יוסיפו לו בעה"ז והקרבן קיימת לעה"ב ועיין ס"ק א': (יא) מצוה עוברת. וכתב ר"ד דמכל מקום חייב להוציא עישור נכסיו והכ"י כתב עליו דלא ידע מנין לו ותיריך המ"א דאפשר דה"ק שנה ראשונה מן הקרבן מכאן ואילך מן הרייות כדאמרין ב"ד (ס"ה רמ"ט) לענין צדקה והא"ר כתב שכן ביאר הרי"י עצמו דבריו דכמו בצדקה צריך לבזבו גם במצות דהיינו כינוני עישור נכסיו ועין יפה חומש אבל יותר מחומש לא יבזבו. אכן לענ"ד צ"ע דא"כ אם כבר בזבו חומש למצוה אחת יפטר מלקנות כל המצות וכ"ת לכל אחד חומש א"כ בחמש מצות יתן כולו ביתו וכמו שמקשה הגמרא בב"ק לענין שליש ועוד כיון דאמרין דלמצות צדקה יתן מעשר או חומש א"כ לא יסאר לו מהונו שמוחר לעשות בו מצוה כיון שהמבזבו אל יבזבו יותר מחומש דהיינו חומש קרן בשנה ראשונה וחומש ריבוי בשאר השנים וזה צריך ליתן לצדקה ואף דאמרין ב"ד (ס"ה רמ"ט) שמוחר לעשות מצות כמעשר שלו לא קחשיב

שם רק מצות שקרובים לצדקה כגון לקנות מצות בבה"כ שהממון הולך להקדש ושאר דברים שאין לו בו רק טובת הנאה עיין שם בש"ך וט"ו אבל לא שיהיה מותר לקנות ממצות מעשר אתרוג ולולב ותפילין וכדומה ועיין סי' תרצ"ד שכתב המ"א בשם של"ה דמתנות עניים כפרים צריך ליתן ממצות שלו דוקא ולא ממצות מעשר וכן מבואר ברמ"א ב"ד (ס"ה רמ"ט) שמי שידו משגת תבא מאירה למי שמפרנס אביו העני ממצות צדקה שלו הרי דגם לכבוד אב צריך ליתן ממצות שלו דוקא ועיין בירושלמי (פ"א דפ"א) דנראה שם דמה דאמרין המבזבו אל יבזבו יותר מחומש הוא לכל המצות בכלל וע"ש בפ"מ וא"כ י"ל דגם מצות צדקה בכלל וכעת לא מצאתי הכרע לזה מפורש ועכ"פ לפי מה שנוהגים רוב העולם ליתן צדקה מעשר ולא חומש או צריך לפור עוד מעשר אחר גם למצות אחרת דכלל שני המעשרות אינן רק חומש ואפשר דמטעם זה כתב ר"י דצריך להוציא עישור נכסיו ולא חיונו דהיינו חומוט שהוא מעשר צריך להפריש לצדקה ומעשר האחר יפור

ספר בכורי יעקב

הר"מ ר' יעקב אבן שריר

עש"ו

עמ"ו

בינ"ו

ספר
שו"ת

מהר"ם בריסק

החדשות

ד' חלקים על ד' חלקי שו"ע

אשר איזן וחקר נזר החכמים ועטרת הנבונים, רבנו הגאון האדיר, שר התורה ועמוד ההוראה, אשר האיר בתורתו ובצדקתו לארץ ולעדרים, והעמיד תלמידים לאלפים, נודע ביהודה ובישראל שמו כגאונותו ובחריפותו, מגזע אראלים ותרשישים

נקש"ת רבי מרדכי בריסק זצ"ל הי"ד

אבדק"ק טאשנאד והגלילות וראש ישיבה הרמה דשם

מהדורה שלישית חדשה ומורחבת

בתוספת חלק רביעי מכת"ק שעדיין לא ראה את אור הדפוס,

ועוד הוספות רבות ונכבדות

ונלוה אליו קונטרס הערות והארות

בנין מרדכי

נערך נסדר ויו"ל ע"י נין-המחבר

אליהו יצחק

בלאאמו"ר הרה"ג ר' יהושע שליטי"א

בריסק

סימן ע

יצו ד' את הצרכה סעודה ככל וערכה... אל נעביד ארצנו הרצני המושלג... הרעיון דרך הסטון ווחים וכו' כסית מיה... אברהם הליינמאן כ"י [בן הגאון הרומני... סמאטמאר סליטרא] סקיק יל"ו:

ד ברבר שאלתו אם נותר לסלם נקם להקהל... מונעות ונעסק. הנה צמחרי"ל ז"ל ריש... ה' ריה הוצא צדיע וצמחרי"ל ז"ל יוד ק"י רויק... כחוד לאונר סהנהנים מונעות ונעסק שלהן... לעשות נרות להדליקן צעמה התפלה שלא כדין... עושין כי הונעטר סייך לעניים וכו' ג"ז הר"ז... סביב שאקור לפרוע מהם נקיים, והנה הר"ז... לא ציאר לנו מה כוונתו צמחרי"ל נקם אם הוא... נקם שהקהל מעילין לטורך האלמות דבר מטה... לסלם מהם ונעבורת רב ומלמדים וכו' שהחזר... נועל על הקהל, או כוונתו נקם שהצ"צ מעילין... לדבר הרשות לתקן דברים שאין צהם מטה... וכונתו צמ"י רביע קמ"ו א שאין להחליט לצנע... נקיים ולרבינות מונעות ה"דקה והוא נחשו'... הראש ז"ל עיי"ק. והנה אי ניזול בחר טענות... אין חילוק בין דבר מטה לדבר הרשות דהרי... פשוט ל"י דאין לצון צניו וצמחרי"ל קטנים מונעות... ל"דקה אף שהיא מטה, והוא נעטעט שאין לסלם... חובותיו מונעות ל"דקה ואין נפשו אם חוב של... מטה והוא פשוט סכין שהפטרם ל"דקה אין... בכלל זה רק מה שה"י כוונתו צמחרי"ל התפרטה... ולא לצון מונעו צניו וצמחרי"ל הקטנים או לפרוע... מהם נקיים והרי"ל בעטנה מ"דקה ל"דקה סהרי... והרי צמחרי"ל הרדצ"י ק"י קלי"ד וקרי"ל נחרי"ל... להל"ן ק"י רוי"ד נקתפקו אם נדר לפלוני עב... אי יכול לטבוחו לפני אחר וע"י ציד שאלו יוד... ק"י רוי"ק אוח ג' שהצ"ח דברי הסמ"ע צ"ק... ד' ל"ו צמחרי"ל קארקאסקי ז"ל דאין יכול... לטבוחו לפני לפני ואי"כ בס"כ אם השדים... מנעטר לטורך עניים דאין לטבוחו לדברים אחרים... וזה פשוט צמחרי"ל ז"ל דאין לקנות... נרות מונעות ונעטר דהרי כשהפטרם מנעטר... לעניים הופרש ולא לקנות נרות, וכן כי צמחרי"ל... שצמחרי"ל דיני תנאים הראשונים קינות ח' דאקור... לקנות מהם אחרת, ואין ענין זה דועי אמת דחמרי"ל... דבר שצמחרי"ל אי"ט צח אלא ון החולין דהרי... אפי"ם אם כינעל דנעטר ככפים דין חולין הוא... לו כמו שצמחרי"ל צמחרי"ל קינות ריי"צ דכל הקדש... צמחרי"ל הזה דין חולין הוא לו אצפיי"כ אין לסלם... נחה חוב שהיא חייב בל"ח ולא ה"י כוונתו על... זה צמחרי"ל הפרטה, רק הנפשו סלם דין הקדש... יק לו אין לסלם אף אם ה"י כוונתו לזה צמחרי"ל... הפרטה כמו דחמרי"ל צמחרי"ל ע"י מטה ונ"ל זה... ידי חגיגה וע"י צילה סוף ד' י"ה וצמחרי"ל לא... זכיתי להצין מה סבי צדיע על דברי עמרי"ל... ז"ל דכן מנעטר צמחרי"ל כ"י עיי"ק. הלא ענין זה... ל"ד לסלם דהתם הטעם נקום דאין דבר שצמחרי"ל צח... ון מנעטר והוא ה"י הטעם כיון שהפטרם לעניים... ל"ד לטבוחו לפני דיי"ח לא להטות נרות

רק התינה בקיה אצל צמחרי"ל כיון דלמישע... הכיל יורק גם מיעוט יחידים סקורין את... המגילה ביחידות ספיר גזרי"י ונחמרון גם... קוסי" הצי כוונתו לפי"ו דדברי החו"מ וחו"מ... חדשים נאחזים בסגן אחד והנה ונלמדים ומה... שהקר זה השלים האחר והכל ה"י אחד ולפי"ו... כנים דברי מנעטר כ"י אונס כיון שצמחרי"ל לידי... ונה זו הו אין ל"ד לטורך ד"י קוצר דמגילה... צמחרי"ל אינה נקראת רק צמחרי"ל ואפי" צמחרי"ל... רק ד"ל כיון דחזין דגם רב חס להא דרי... אפי" טוב ה"י מיעוט שאינו מטה, שהיחידים... יקראו לעמס וה"י דומי דקיה ולא חמרי"ל... גם צמחרי"ל לא פלוג ולכן כא"ד נחמרי"ל של... רצה, ולא יתעקש הונעטר דהרי לפי"ו גם... צמחרי"ל ליכא חפשא דהא עפי"ו הרוב גם תקי"ס... הוא צמחרי"ל, אך זה טענה דהרי צמחרי"ל ל"י... ע"י איהא כי איהא ר"י צר יוסף אחר כי ה"י... נקיים ס"ן הקיעותא צמחרי"ל לא שונע אינס קל... חודני" נקל תקיעות"י דחידתי הרי דהרצה... יחידים הקעו וספיר גזרי"ל, אונס הידוע"י לא... קיל הכי וע"י ספיר צמחרי"ל ק"י רפיה צמחרי"ל... וחמרי"ל וכו' וע"י גזרי"ל סמחרי"ל יעצירו אי"כ... גם צמחרי"ל גזר רצה ואפי"ו, [ובצמחרי"ל קוקיה... ההוי"ע דנגזר בקרחה ס"י והיינו דיקה ספיה... ויעצירו ד"א נראה לעני"ד דזה דבר רחוק... ונחמרי"ל סמחרי"ל ק"י ויוליכו אל צמחרי"ל לטורך... וכדומה סמחרי"ל צמחרי"ל ואכמ"ל]:

ודיו"ק שצמחרי"ל האלה עזרנו ספ"י לקיים נק"י... מוגילה חמרי"ל לסלם צמחרי"ל קיים הונסי... עם החילתה דהונסנה נקיינות וידבר משה וגו'
מוזוהן סיה"י קורין כל א"י צמחרי"ל ומהחלה... מוגילה נקראת צ"ח צ"י וכו' ו"ל דהנה צמחרי"ל... א"י ק"י רפ"י קק"א ח"י על קק"א חו"מ... הכיל עפי"ד הונחרי"ל פחדוח ז"ל סלכן לא... גזרו צמחרי"ל ח"י צ"י ממוס שצות דמנעטר יתקן... כלי שיר דאי"כ י"י צמחרי"ל נקל הקי"ס וכל וכל, ואי"כ... הי"כ אם י"ה חמ"ס סמחרי"ל יעצירו בקריאה י"י... צמחרי"ל קק"א מכל וכל זמרי"ל עיי"ק, אונס אכתי... קשה דעבי"ס צ"י"ס סח"ל להיות צמחרי"ל לא י"י... קוראין דצמחרי"ל לא י"י תקנת הקריאה צמחרי"ל... לגמרי, אי עב"ל כה"י חמרי"ל דקריאה חמרי"ל... נקודר ח"ל הקורא, אונס אי"כ קשה קק"א... חמרי"ל דגם קריאה מוגילה נקודר ח"ל הקורא... את המגילה ולי ומוס יחידים ומוס לא פלוג... וכיל הא חזין דעפי"ו רוב קורין צמחרי"ל ולא... סייך לא פלוג, רק חמרי"ל דהרי צמחרי"ל סמחרי"ל... קריאה מוגילה צ"י"ד צמחרי"ל לא צמחרי"ל עיקר... הונטה מכל וכל כמו צמחרי"ל או צמחרי"ל סמחרי"ל... גם י"א י"ב י"ג רחוי"ס לקריאה מוגילה ולי... ספיר גזרו חז"ל סלח לקרוא צ"י"ד רק צ"י... וספיר מוקטר צמחרי"ל הונסנה צמחרי"ל כיון... דמנעטר ח"קן סיה"י קורין כא"י צמחרי"ל ח"י... צמחרי"ל, וע"י אין קורין מוגילה צמחרי"ל ע"כ הוא... נקום דמגילה נקראת צ"ח וכו' ואפי"ו צמחרי"ל:
ויק לי עוד פילטולין קצין צמחרי"ל ואין עתי אהי

קאי זללא"ה ע"כ חיינו מועיל להליכו מעינא
 זיקא רק אס יעשה איזה דבר ונלוח שאינו
 נחויז שהרי שכר נלוח ליכא זמלוח חויזיה
 רק זה טעות דהא נעשר שאני נעשר נלוח
 דהא דרסי בהענית דף ע"י עשר העשר עשר
 בשביל שהעשר והכי חונרי בשבת דף ק"ט
 עשירים שפארץ ישראל צונה הם זוכין בשביל
 שנועשרין היינו כיון דצ"ל מחויזים בנעשר
 לכן זוכים לעשירות לא כן בצבל שאינם מחויזים
 לעשר לכן זוכים רק בשביל שנוכדים את התורה
 אונסם כיון שצאנו ליה הרי נוכח מההם לה"ל
 דאין חיוז לעשר כספים דאם הוא חיוז אין
 חילוק בין אי לצבל ולמה רק צא"ל זוכין ונסום
 נעשר, זה ראי נכונה לסי' הז"ח וש"ת פנ"י
 ז"ל דליכא שום חיוז נעשר כספים לא ונה"ת
 ולא נדרבנן דאי יס חיוז נדרבנן אי"ב ודאי
 גם בצבל וקיימים נלוח זו וא"כ יה"ג גם הם
 זוכין לעשירות בשביל זה וראיתי צ"ל שאל יעקב
 יו"ד סל"א שד"ר נע"ס הכ"כ והוכיח צלונה
 ונכאן דאין חיוז נעשר כספים ונה"ת ולא אדע
 למה רק ונה"ת הלל להביל גם חיוז נדרבנן
 ליכא וע"י בהשו" ונה"ת ז"ל יו"ד קיון סל"ד
 שהאריך הרבה בדיון זה ונפקתו ד"ל דהקפרי
 רק רוח צעלנא קאונר על מנהגא שאינו חסיד
 אונה ווי שנהג כך ואונר חבז"ל כל וקום
 שההלכה רופפת צ"ד פוק חזו ונה עונא דבר
 וכפי הידוע נדור לדור אך ורק וניעוין הן
 יחידים קגולה שנהגין צו עיי"ש :

ועתה נחזי ונה דקונן הנה בשנופריש נעשר
 כקשים סחם אז ון הקתם הוי לעני'
 ואינו ראוי לעשות ונופו נלוח אף נלוח שחינו
 דבר שצחובה כיון דלאו להכי הופיש אונסם אס
 בשעה הפרטה חושב נחשבה שיעשה ונהם
 ענינים השייכים ללדקה אז כיון דלרוב הפוקקי'
 נעשר כספים לאו דאוי ואף נלוח נדרבנן
 ליכא רק נולד הונתא אזי יכול ליתן וזה נס
 להקבל לעשות וזה החזקה לתורה ות"ח
 והנה הוסי' צ"ה ב' ע"א תב"ל כתבו דאם
 ההנה ואונר ע"ו שאגלה ונועוה נעשר היינו
 נזיר וועיל, וא"כ אין ספק אש אונר כן בנעשר
 כקפים ע"ו שאגלם וזה נס צודאי וועיל,
 אונסם בהחנה צפירוס וועיל גכ לשאר נלוח שאין
 ענינם ללדקה וע"י שחשו חת"ס יו"ד ק"י רל"א
 ונה וע"י סו"ת לצונו ונהדוק חיו"ל ק"י קע"א
 אכן כ"ז צנוי סלא כהג נעשר להפריש נעשר
 כקפים ושאל על להצא העלה היעולה לעשות
 ככ"ל אצל ונעה שהפריש מוכר צלי הנאי או
 חפ"י עדיין לא הפריש הנועות רק שנהג מוכר
 להפריש ולחלקו לעניים ועתה רוצה להפריש
 וליתן וזה הונקס הנוועלים עליו הרי ונהג
 של ונלוח דינו כגדר כנוצאר צק"י ר"י וקשה
 לשנות ויס לי צה אריכות דברים בהשו" חרות
 ואכ"ו [ע"י לעיל קיון צ' וקיון י"ב צאריפות
 והנה ע"י צשו"ת זכרון יודא חיו"ד ק"י ע"ח ע"ו
 דכ"ל צפשו"ת דלעשר להחיר הכדר צבגון זה
 עיי"ש ולכאורה לדברי הנהדוק"ס יו"ד וני וכן
 הנהר"ם שיה א"ו"ח רנו"ט דהיכא ש"ש ע"י

דנוטר לשלם ונעות קגן ושאר נלוח צנוקום
 ק"ש הקנה צעיר שכל אחד נחויז לקונה
 נלוח צקנה פכום שלו דכיון דנעשר חולין
 הוא אין לונר דדבר שצחובה אין צל ונונו
 וזה לא נקרי וננה מלדקה ללדקה ד"ל דצשעה
 שהפרישו ה"י דעתו גם על ענינים כאלו וז"פ
 ולא קשה עליו ונה שהקשה היד קאל ע"י
 [ואורח צונו צל צלונע כחיצת חשו זאת
 והצי"ל לי סי' חשו פנ"י וראיתי קרנו קלת להכ"ל
 ונחמתין]:

אמנם

דבר זה שאמרתו דהלי אס ה"י כוונתו
 צשעה הפרטה על ענינים כאלו יתכן
 רק אס אין נעשר כספים חיוז ונה"ת או עכ"פ
 נדרבנן ועיי"ש בהשו" פנ"י תב"ל שכי שאס
 פורע ונלוח עפ"י תקנה הקבל אי"ב חיוז ונה"ת
 עוד ליתן נעשר אס הסך נוגע לנעשר שלו
 אצל אי חונרי שנועשר כספים צוה"ל הוא ון
 התורה או עכ"פ דרבנן כפל ההירא צצ"ה
 והנה החוקי צונק הענית ד' ק"י ע"א ד"ה עשר
 נעשר הצי"ח הקפרי דנדרבנן ונחת כל הצולח
 זרעך נעשר כקפים [ועיינתי צפרי שלפני ולא
 ונלחתי אצל כאלו עליו עדות החוקי שהוא
 ון הקפרי] ונזה הוליא הגאון ונה"ד דוד
 אפפענהיים ז"ל בהשו" חות יאיר קיון רכ"ד
 דנעשר כקפים דאוי אצל הצאים אחריו דחו
 דנולל לפי"ז צחוק לדרך דכל ענין נעשר ל"ה
 רק דרבנן יה"י הטפל חונר ון העיקר, אצל
 עכ"פ אסמכתא דרבנן איכא וכן הוא ק"י העו"ז
 ציו"ד ק"י סל"א דדין נעשר כקפים כדין נעשר
 עני עיי"ש, אונסם ק"י הצ"ח ז"ל הוא דלא הוי
 לא ונה"ת ולא נדרבנן אלא ונהגא וכן הוא
 דעה ונה"ת וק"צ ז"ל בהשו" ק"י ע"ה וראיתי
 בהשו" שאינה יעצ"ן ז"ל ה"א ק"י ו' סב"ג
 דגראה דברי האונרים שאין לו עיקר ון התורה
 אס לא ונוינת חקירות, והצי"ח ראי ונחא דליהא
 צונק עירובין ד' ק"ד ע"י הנוחזיק צככ"י הגר
 ונה יעשה ויהקיינוו צידו וכו' רצח אונר חפ"י
 עבד עסקא ודוח ק"ו להדי' דלא צעי עשורי
 ואפי' לאזהורי ונעיא צישא אלא עביד צהו
 ויודי דנלוח ואי ק"ד דנעשר להג אי"כ
 לונה לריך ננוי כחיצה דנלוח אע"כ שאין חיוז
 לא נדברי תורה ולא נדברי קופרים ולא ראו
 חכונים להגיל חוצה זו על האדם עכ"ח שהוא
 דבר קשה להקיים ואינה נדה כל אדם לפזר
 כ"כ ונוון שאינה פרה ורצה צוצעו ע"כ הוכן
 ונהק דבריו ז"ל, ואכ"י העני לא זכיתי להצין
 על צרי דאס כיוח דקגולה הלדקה יועיל
 להקיים צידו ולהליכו ונעיא צישא אי"כ אף
 אס חקו עליו ולא ראו להעניוס עליו עול נעשר
 ה"ל ליען שיעשה ונהם עכ"פ ללדקה ונעט פחות
 ונעשר כנו שחונרו חז"ל שאס רואה שככ"ו
 ונהנוטעין יעשה ונהם לדקה ולונה לנו להעניוס
 עליו עול גדול כזה סיכתוצ ק"ה צדונים יקרים,
 וחו דהא ויירי ההם גם ונכקים והצולות
 שאור פרה ורצה צוצעו ולונה לא חונרו שיעשה
 לדקה צהינת נעשר אין עכ"ל דזהו הקגולה
 להליכו ונעיא צישא כשיחובו ספר תורה ואינו

דצפתח סצין צית לחלר אס יש לחלר פהח לר"ה (ונויירי ודאי קסם להצית ג"כ פהח לר"ה) אז אית לן לניזל צתר היכר ליר הרי דפ"ל דהליר נוכריע גס צכה"ג ונינו הרי הר"י הכ"ל חולק עליו ועיי' צקס"ע צלחס הפנים סכ" כן דהנוהר"ל חולק על הר"י הכ"ל, ואף דצמנחת פתים חולק עליו עיי"ש חסוזה ארוכה צ"ד ק"י רפ"ט ק"ג היינו רק צנוה סכ" לענין לחלר קתום אצל צזה נודה, ויש להקנות ק"י הנוהר"ל ז"ל עם הנורדכי ולומר דנוהר"ל ז"ל נייירי כשהשמיים נחלר לצית ומצית לחלר סוה ואין אחד עיקר יותר נמציה, לא כן הנורדכי נייירי צה"ד שעיקר הבנייה הוא נצית לחלר, והרי צ"ד ג"כ הכי דעיקר הבנייה נחלר לצית ההצטיל לא אזלי צתר היכר ליר, ואף דצחלר קתום כ"י הנו"ז ק"י. רפ"ט ויהני היכר ליר זה הק צקתום לגוירי דלא נשתמש כלקסא כנוזן נסא"כ צ"ד, אף דצשחילת יעצ"ן ח"א ק"י ע"י ב' דצכה"ג ה"ל כחלר קתום מ"נו הרי חזר לצקוף עיי"ש, ואף דהוא ז"ל החנויר לעשית צ' מחרות, אכן חנן לא נהגין כן ועי' צק"ה מנחת אלעזר ח"ב סיון נ' דלא שנועטו ונעולס מהגדולים אכסי שס רצוהינו ז"ל לעשות צ' מחרות אף צנוקוס ספיקות ועיי"ש מה שבי צשו"ת קת"ס להגאון מהרש"ק ז"ל ה' נחמה ק"י ז'.

אמנם הספק הוא על הפהח סצין צית ההצטיל לצית דירה כיון דעפ"י הרוב נשתמשה בנייה נוחות לציה, והנה אס ה"י היכר הליר צצית ההצטיל אין ספק דהנוחה נקצעה ציונין פנייה לצית ההצטיל אצל כיון דהדלתה סקוב על לירה צחד הדירה יש לספק אס הליר נוכריע נגד רוב הששהנוקות הבנייה נוחות לציה ונצית לציה ההצטיל ועי' צשחילת יעצ"ן הכ"ל דלא חסס לציה דנצית ההצטיל לצית המורק נודרך החלר כיון דעיקר בנייה ויליאה מרחצ ויכר הליר ה"י צצית ההצטיל עיי"ש, חונס לעני"ד צרור דצכה"ג צ"ד הליר נוכריע דאך ורק אס עיקר השמיים הוא נרחצ לציה דירה אז אין הליר יכול להכריע כמו צחלר קתום, אצל רוב השמיים אינו נוכריע דכן הוא מדויק צלשון המרדכי צקס הר"י ז"ל צנוה סכ"י אצל נצית לחלר או לעלי' שעיקר השמיים ומואלאו ומוצאו נציה גסס לא אזלי צתר היכר ליר, הרי דכפל וסנה וסילס דלרין להיות עיקר ומואלאו ומוצאו נצית גסס לא כן צ"ד, ונואלאה און לי צנוה שהקסו הפוקקי' לנה נקטו הש"ס דוקא צין צי גצרא לצי נסא, ורשיתי צטה"ק שפי' דלרצותא נקטו אף דצכה"ג נסתמא רוב הנכנסים מר"ה הוא לצי גצרא חפ"ה אס ה"י היכר הליר צצ"י גצרא ה"י וניח המוחה ציונין הנכנס מצי נסא לצי גצרא כמו סכהצתי:

והנה לבא"י ה"י נראה להוכיח נלשון הנורדכי היפך מזה, דצמנחת לשון הנורדכי לרין ציאור, דז"ל סס, ואומר ר"י דוקא צין צי גצרא

צ"צ בהגהותי קאפי' צנהג עלמא להחירא הוי הכ"ל ונראה דק"ל דכיון דרוב הפוקקי' ק"ל דלא הוי רק נוכהג ע"י צנוהר"ל הכ"ל ועי' צק"ה לצ"נו ונהדו"ג י"ד ק"י מ"ח שהנה על נון המה"ס צחשו רצ"צ סכהצ צקס המהר"ל דהוי דא"י והוכיח דגס המהר"ל צק"י כ"ד ק"ל דהוי רק נוכהג עיי"ש וגס הוא צעלנו הכריע סס כן וכצד כהצ הפר"ח דאס יש רצ נוצהק סוכריע צזס יכול לחזור ולהקל, (אכן דצה"ו ל"ע צצכרון יודא או"ח ק"י קע"ג סכ"י צפטיטוה סהכ"ח להמיר נדרו לענין צ' ווהלים עיי"ש קלא ציאר טעמו וכינוקו וסס אין הכרעה צדצרי הפוקקיס, וגס הוא ז"ל לא הכריע וא"כ אין לדצד זה הורה וככ"ל צק"י י"צ צארוכה ול"ע) ורשיתי צשו"ת ערוגה הצסס י"ד ק"י ר"כ שהעלה דעיקר הנדר רק על ההפרשה ופטיטא כ"י דנוחר לשנות לדצד נולוה אחרת עיי"ש, וצלה"ה נודע ק"י סוכ"י עירובין ד' ז' ע"צ ד"ה עד קלא וכו' דאפי' נדר צפי' לדקה נותר לסנות לנולוה אחרת עיי"ש והכי פטיטא כ"י להקל"ח ק"י ר"צ סק"ד עיי"ש צארוכה שהיק' ועי' צשו"ת לצ"נו ונהדו"ת י"ד ק"י קט"ז ז'.

שאל (ב) צצית סנולד א' פהוח לר"ה היינו נוקוס סככנסים לחסוה וצ"ד א' פהוח לחלר נוקוס סככנסים לצית תצטיל וצ"נווע היינו צין חנות וצין צית ההצטיל יש חדר נוקוס דירה והדלתה היקוב על לירה צחד חנועי לא צצית ההצטיל ונפשו לסאלו הגיע צחיה נוקוס יקצע הנוחה צפתחיו אס דרך ינוין לכניסה נר"ה או דרך ינוין לכניסה נהחלר: **והנה** זה פשוט דצפתח סצין החנות לציה הדירה לרין לקצוע הנוחה ציונין הבנייה נוחות לצית לא נוצע"י אס היכר הליר הוא צצית דירה ודאי דזה נוקרי ציהך דרך ציאתך, אלא חפ"י אס היכר הליר הוא צחנות נ"נו כיון דכל נוואלו ומוצאו הוא נוחות לצית אין הולכין צתר היכר הליר וכנוו סכ"י הנורדכי צהלכות קטנות הוצא צצ"י ק"י רפ"ט על סס הר"י ז"ל דדוקא צין צי גצרא לצי נטי סטיהס עיקר וסנייהס פהוחים לר"ה אצל נצית לחלר או לעלי' שעיקר השמיים ומואלאו ומוצאו נציה גסס (בל"ל וכ"ה צמרדכי) לא חזלינן צתר היכר ליר, ועי' צפה"ק דאס היינו חוסצים לעיקר מה סוככניקים המיטוק לנוול נעזרת נסיס לעזרת אכסיס לא ה"י הליר נוכריע, והוא נוצן מואלו וכ"י היכר ליר כתיב צתורה הלא ציתך כתיב ולרין להיות ציונין הבנייה וכן כהצ צתורה הקודש, ונחמה ד' ל"ג דאס יש פרוזדור לפני הצית דירה והליר קל הצית דירה צפרוזדור חפ"יה הנוחה ציונין הנכנס מפרוזדור לתוך הצית דירה עיי"ש, וכן צפהח הפהוח מוחלר לצית ההצטיל כיון דעיקר השמיים נחלר לציה ההצטיל א"כ קציעה המוחה ציונין הנכנס מוחלר לצית ההצטיל לא נוצע"י אס היכר הליר הוא צצית ההצטיל ודאי הכי הוא אלא אף אס היכר הליר הוא צחלר כיון שעיקר השמיים ומואלאו

ויברך לעניים דוקא או לכל מצוה דוד קמה

חיוב מעשר הוא מדינא אז מישך שייכי לעניים, אבל היות שמשמעות הפוסקים שאינו אלא הידור מצוה ומנהג שנהגו, כבר נהוג כן לעשות עמו כל דבר מצוה (ועל דעת כן נהג).

ובשורת תשובה מאהבה (ח"א סי' פ"ז) כ' דבאתרא דנהגי ליתן מעשר שמחוייב כל א' להחזיק המנהג צריך ליתנו לעניים שהוא מדין מעשר עני, אבל כשאינו מנהג המקום רק שהוא הנהיג כן על עצמו רשאי להנהיג להשתמש עמם כל דבר מצוה עיי"ש, ונראה שאף הוא לא קאמר אלא כשכן "מנהג המקום" ליתנם לעניים דוקא, וכמדומה שמנהג המקום כזה ליכא בזמנינו.

ועשורת תשובות והנהגות (ח"א סי' תקע"ח) שראוי ליחוד כסף מעשר לעניים, ולא לשאר מצוות, על כן אין לבנות ביהכ"נ ממעות מעשר, מלבד אם בנייתו מתעכבת ובנתינתו מכסף מעשר יודרו להקימה בכה"ג לא יהסס לתת מכסף מעשר, ובשורת קנה בשם (ח"ג סי' פ"ד) כ' בנוגע ליתן ממעות מעשר לצורך בניית ביהמ"ד או החזקת ישיבה אם מתחילת התנהגותו קיבל ליתן לכל דבר מצוה שפיר דמי, ואם תלמידי הישיבה עניים מותר לכו"ע עיי"ב, יוצא דצרכי מצוה של עניים חשיב ג"כ כצרכי עניים.

דשיתנה מראש לעשות עמו שאר חפצי מצוה

ומצאתי נמי בס' לקט יושר (ח"ב ע' 76, פסקי מרן התרומת הדשן)

לרוץ לפניו, להנצרך לזה, אף שיש לו לכרי חיותו.

ולהנ"ל מותר לתרום מעות מעשר לשיעורי תורה והשקפה והדרכה ויראת שמים בין לאנשים ובין לנשים, ועכ"פ אם המרציע השיעור הוא עני מותר לכו"ע.

המנהג כהיום

והגם שהמעייין בכל המקובץ יראה שדעת רוב הפוסקים דעיקר מצות מעשר כספים הוא כשנותנו לעניים (במישרין או שמגיע להם בעקיפין) [וכן מביא בס' דרך שיחה (ב-תכו) מהחזו"א ז"ל דלרוה"פ מעות מעשר ניתן רק לעניים], מ"מ כבר נתפשט המנהג לעשות עם מעות מעשר כל מידי דמצוה (שאינו חובה על האדם) וכבר כתבנו למעלה מתשו' מהר"ם מרוטנבורג דאם נהגו כן שפיר דמי, וכבר הבאנו נמי כן משורת שבט סופר.

שוב מצאתי בצוואת רבינו יהודה בן הרא"ש ז"ל שאביו הרא"ש תיקון בעירו באשכנז שכל אחד מהקהל יתן מעשר מכל הבא לידו, וכן תיקן במדינת טוליטולה שהוא ובניו יעשו כן וז"ל ההסכמה יען כי בארץ אשר יצאנו משם נהגו אבותינו ואבות אבותינו להפריש חלק א' מעשרה "לגבוה לצדקה, לצורך מצוה" וכו' עיי"ש, נראה לדייק מלשונו (שלא הזכיר לחלקו לעניים דוקא) דמנהג נתינת מעשר שחלק עשירי מן ממונו יהא מוקדש "לגבוה - לצרכי מצוה" (ומשמע דאילו בספרד לא היו נוהגין כן), ועשורת מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' ל"ו) שתלוי אם

ין 'מעשר
א בביאור
רא (משלי
אשית כל
כבדו חונן
צות מעשר
ת"ב כמו
רו את ה'
ה התנאה
וד לעצמו

מוכח מד'
נת מעשר
זוה מיירי
או את כל
רף בביתי
פתח לכם
ברכה עד

ביא משם
"מעשר"
היזק כלל
"חומש"
ימו לדברי
זות וישב
להמתירים
י"ל דכל
תעשר וכו'
עניים.

דקא מהו
זסורו אשר
עליו ועבד

סכני ויורק ציון
אח בלנות צוקי
חלק 2 - גניני מצור כספ. -
הרוב"ז ל' יצואו ציון (הז'רפז'נס א"ל"א)

דירה בירושלים או בבני ברק, ואפשר לקנות במקום אחר בארץ כגון בשיכונים החדריים בצפת או אשדוד במחיר יותר זול, ולדעת השואל ראוי לרבני ישראל להכריז שזה אסור לתת לאלו מכספי צדקה (ובמק"א הבאתי דעת כ"ק האדמו"ר מגור רבי ישראל אלתר. וצ"ל לא להשתמש לזה מכסף מעשר כשאינו צורך כ"כ).

והנה האמת שהרמב"ם קורא תגר על רבנים שמשלמים להם משכורות שמחללים בכך שם שמים, ומ"מ מוסכם היום דעת לעשות לה' ולא נוכל להעמיד הדין על תילה מאחר שנהגו כן, ומצות צדקה יש אפילו בסוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, אף שיש צרכים יותר דחופים, אולי דוקא אפשרות הזאת הביאה למצב שהיום אלפים יושבים ומקדישים חייהם לתורה ונתקיימה בכך הבטחת הקב"ה כי לא תשכח מפי זרעו.

ובאמת שכידוע ישנם אברכים שגם בשיכונים חדריים אם הם ביושבים חילוניים עלול להשפיע ח"ו לרעה עליהם או משפחותיהם, ובהם עכ"פ הוא הצלה ממש שלא ידורו שם, ועל הכלל במגורים במרכזי התורה נתעלה האברך הרבה בתורה, וא"כ גם בזה מצות צדקה, ואין כאן חשש מדין כספי צדקה.

לכן נראה שהחכם עיניו בראשו ונותן כפי הצורך דוקא, ונותן סכומים הגונים וגדולים רק כשהצורך באמת גדול מאד, אבל למנוע לתת או להכריז שאין חיוב חלילה מלהשתתף ב"מצוה" זאת, ואדורבה ראוי לתת לכל אחד כפי השגת ידו גם לצורך שכי רוצה לאסור, ולתלמיד חכם שיש לו בן או בת, או כשיש לנצרך משפחה בעלי אמצעים, שמכוזה יותר שאין לו כאחרים יש להתחשב, ולכן אין להגדיר בזה כללים וכמש"נ.

סימן תקעח

שאלה: בשכונה חדשה עומדים לבנות בית כנסת האם אפשר ליתן לצורך זה מכסף מעשר.

כסף מעשר ראוי לייחד לעניים ובפרט לת"ח ולא לשאר מצוות, ולכן אם באפשרותו לתת מחולין

לבנות בית הכנסת בודאי עדיף, ולא ליקח מעניים למצוה זאת, אבל כשבנייתו מתעכבת ובנתנתו מכסף מעשר יזדרזו להקימה לא יהסס לתת מכסף מעשר, כמבואר בשו"ע סי' רמ"ט סט"ז: יש מי שאומר שמצות ביהכנס"ט עדיפה ממצות צדקה ע"ש. וכ"ז לבנין רגיל לכבוד בית הכנסת, אבל אם רוצים לבנות בנין כפאר והדר, ע"ז צריכים למצוא נדיבים שמוכנים לתרום לקיים בהידור מצות בנין בית הכנסת, ואי אפשר לתת לכך מכסף מעשר, ועל כיוצא בזה אמרו בירושלמי ספ"ה דשקלים (הובא בהגמ"י) א"ל ר"ח לר"ה כמה ממון שקעו אבותי כאן [בבתי כנישתא עיי"ש] א"ל כמה נפשות שקעו אבותיך כאן מי לא הוי בני נש דילעון באורייתא ר"י וישכח ישראל עושהו ויבנה היכלות לא הוי בני נש דילעון באורייתא ע"ש, וכל שכן כשיש חולים עניים לפניו או ת"ת לנצרים דלכו"ע מצוה להקדימן לבית הכנסת וכמבואר בשו"ע וביאור הגר"א שם.

וראוי להודיע מעיקרא לגבאים שמוכן לשלם כפי כחו לבנין בית הכנסת רגיל, אבל עבור הוצאות פאר אינו מוכן להפסיד לעניים ונצרכים מכספו המיועד לצדקה, ומיהו לפעמים בית הכנסת מפואר ימשוך אנשים לבוא, ואז מצותה בכך דוקא, ואין בזה כללים רק הכל לפי השעה והמקום. L

סימן תקעט

שאלה: לזיה לאורח אם חייבין.

ברמב"ם פרק י"ד מהלכות אבל מביא דחיוב לזיה הוא מצוה מדרבנן, וע"ש ששכר ההלווייה מרובה מן הכל, וגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה ולוויים יותר מהכנסתם, חכמים אמרו כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים, ועיין בבאר הגולה דהביא מגמרא דסוטה מו: כופין לזויה כדרך שכופין לצדקה ובי"ד היו מתקנים שלוחים ללות אדם העובר ממקום למקום ואם נתעצלו בזה כאילו שופכי דמים אפילו המלווה את תבירו ד' אמות יש לו שכר הרבה ע"ש, וכוונה"ק פרשת וירא מפליג מאוד במצות לזיה והיא שמירה, וזה לשון הזוה"ק שם: תא חזי כד בר נש עביד לזיה לחבריה איהו אמשיך לשכינתיה לאתחברא בהדיה ולמהך עימיה באורחא לשויבא ליה ובגון כך בעי לבר נש ללוויי לאושפיזא בגין דחבר ליה לשכינתא ואמשיך ליה לאתחבר בהדיה, ועיין

בשו"ע חו"מ סי' תכ"ז ובנהיגין ללוות תלמיד לרבו מהחלים על כבודם ויש ליל השער או לכל הפחות ד' אמות אף בו

ובערוך השלחן כתב שהיו או ברכבת כיון די עמו נחשבים כלווייה ולכן אי הברכה בשם החזון איש זצ"ל בליקוטי הלכות פ' עגלה דע"כ פ' ד' אמות לכל הפחות בדרך וכו

ובשם כ"ק האדמו"ר מן טיטלבוים שמעתי העיר דהיינו ת"ת אבל פש המצוה, ויש לצרף השיטות החיוב חל לכל אחד ללוותו, וכפשטות הסוגיא בסוטה מ' כשיש עוד נוטעים עמו, כשד ומכרך אותו כשמלווהו יש בפשוטי העם כשיש אתריכ ללוות כלל, וא"ש מנהגי

אמנם ראיתי אצל הצדיק וצ"ל שנהג ללוות כ הרחוב ושאלתי אותו פשר ה

סימן ת

שאלה: אם מותר למו הורים מומרים

בטור (יו"ד סי' רס"ו) איתא מלין הבן בשבת ואי לתרבות רעה כיון שאמו י הש"ך שם ס"ק ט"ז שאם ה למול את בנם בשבת, וע"ש שמילה מ"ע על כל ישראל בשבת, והחיוב על האב וכשז על הבי"ד למולו, ולמה לא

ש"ג בשוקות ונפגאות בשלם

חוק א

בר"ז ל שיש טלנבון ט"א

שכ' דבתחילה כשמתחיל ליתן מעשר צריך להתנות שיתן המעשר לכל דבר מצוה וכו' עיי"ש, יוצא עכ"פ דשפיר יוצא מצות. "מעשר כספים" כשישתמש עם המעות לשאר מצרכי מצוה [אלא שנראה מדבריו דאילו לא הותנה אזי מסתמא לשם עניים הוא, וצ"ע מהו במי שלא קיבל על עצמו באמרי פיו ליתן מעשר, רק שהתנהג ככה ג' פעמים (או אפילו פעם אחד על דעת שינהג כן תמיד) וממון מעשר הכספים הראשונים שהפריש השתמש בהם לשאר צרכי מצוות (ולא לעניים) נמצא שתחילת נדרו (פי' הנהגתו) היה אדעתא דהכי (על סמך שאה"פ דשפיר דמי לקיים בהם שאר המצוות (שאינן חיוביות)), ובשו"ת ח"ס (יו"ד סי' רל"א) כ' דאין מחלוקה בין המהרי"ל להמהר"ם, דכוונת המהרי"ל במי שנהג כבר ג' פעמים ליתן מעות מעשרותיו 'לעניים', שוב כל מה שיפריש מעתה הם ממילא לעניים (ולאו כל כמיניה לעשות עמהם שאר מידי דמצוה) אבל מי שהותנה מיד בתחילת התנהגותו שיוכל לעשות ממנו דבר מצוה מודה המהרי"ל, ויל"ע מהו אם לא היה בדעתו בפירוש לנהוג כן לתת לעניים, רק שאיקלע לו כן ג' פעמים הראשונים, ומסתבר דכל הנוהג אדעתא דמנהגא נוהג, וכיון שבזמנינו מנהג רובא דעלמא להשתמש במעות מעשרותיהם לכל מידי דמצוה, כ"נ היה דעתו, וכיו"ב מביא בשו"ת ישא יוסף (חיו"ד סי' ל"ז אות ב') משם בעל קוה"ש.

מיהו מהיות טוב יתנה מתחלה בפירוש שרצונו להוציא מעות מעשר

לשאר צרכי מצוה, לא דוקא לעניים, וכאמור שסתמא ע"ד המנהג להוציא ממנו לכל דבר מצוה, וכ"כ בשו"ת מהר"ם בריסק (טאשאנד, ח"א סי' ע') דכיון שממון מעשר אינו אלא מנהג, נהי דהמפריש סתם הוא לעניים ואינו רשאי לשנותו, אבל אם הותנה מראש מועיל גם לשאר מצוות.

• **אגב** כ' הגאון בעמח"ס וישב משה שליט"א שאף שמצינו בפוסקים הרבה קולות בנוגע על מה יכולין להוציא מעות מעשר "אבל אח"כ לא יהיה לך טענות על מה שלא נהיית עשיר בגלל מצות מעשר".

ליתן מעשרותיו לעמלי תורה (או לקרוביו העניים). והנה מצוי בני"א שמולזלים לתמוך ידי לומדי הכולל (במענה שהוא לא ביקשו שילמוד בכולל) אבל לפי הנ"ל ליתן לעמלי תורה עניים הוא מגדולי הצדקות, והמובחר בקיום מצות מעשר כספים [ואף מי שקיבל על עצמו ליתן ולחלק מעש"כ לעניים], הלא רובא ככולא של לומדי הכולל הם עניים מרודים], וכיו"ב בשו"ת ישא יוסף (יו"ד סי' ל"ז אות ה').

אלא שכ' בס' אהבת חסד (פי"ט בהגה) דאף שמצות מעשר בעיקרו לעמלי תורה, מ"מ אם יש לו קרובים עניים התורה זיכתה לקרוב יותר, אע"פ שאינו בן תורה (אם לא כשממילא נותן יותר ממעשר) [ועיי"ש שמספק"ל במי שמדינא הוא פטור ממעשר (שהוא יותר מהשגת ידו) רק רוצה לזכות במצוות אם מחוייב

ג"כ להקדים ליתנם לקרוביו, או שי ליתנם לעמלי תורה (כיון שנותן מדע דנפשיה, יכול לעשות עמו ככל א נפשיה)].

פשרה ובעמח"ס באר משה ז"ל בת שנדפס בספר היובל להח"ס ז"ל (סי' כ') שיחלק מעשרו, חציו יתן לעניים ע תורה, וחציו השני יכול להשתמש למידי דמצוות, וכ"כ בשו"ת שבט ד (ח"י סי' קס"ה) ובלק"ה ציין לסי' מ ישראל תורה (רס"י רנ"א).

קצת הכרעה ע' בדברינו להלן בסי' שלרוה"פ להסוברים שמעש"כ לעניים, אבל לא למידי דמצוות, ה לעניים ממש, אף לא לשאר מיני צדק אבל מד' החפץ חיים יש ללמוד לו לשאר מיני צדקות (כגון לבתי כנס ובתי מדרשים, ולמוסדות התורה, ולחי וכדומה), ממילא שמן הנכון שעכ"פ ו חשוב ממעשרותיו יתן דוקא למיני צד שונות.

סימן פ"ו

שאלה - למ"ד ליתן לעניים (עו תורה) מהו ליתנם לבנו חתנו הלומדים בכולל שנשותי עובדים (שיש להם משרת קבוע [ובתוכה יבואר גדר עני לג צדקה].

תשובה - שפיר דמי [ואי"צ לברר בדיוק מהו מצבו]. כבר כתבנו שציקר מצות מעשר ליתנם לעמלי תורה עניים, אלא שבנידון שאלתינו יש לדון אם דינם כעניים או נצרכים שזכאים לקבל מעות מעשר (מעות צדקה).

והנה מכואר בפוסקים (יו"ד סי' רנ"ג ס"א) דגדר עני לקבל צדקה היינו מי שאין לו מאתיים זוז, ולאדם שנושא ונותן עם המעות השיעור כל שיש לו חמישים זוז, והוא מהמכואר במשנה סוף מס' פאה (ז-ח,ט) מי שיש לו מאתיים זוז לא יטול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני, ועיי"ש בפי' הר"ש ששיעור חכמים שזהו שיעור הוצאתו במזונות ובמלבושיו לשנה (ועיי"ש אם זה כולל גם פרנסת אשתו) ומי שיש לו חמישים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול (ובירושלמי דחמשיין זוז דעבדין טובים ממאתיים זוז דלא עבדין). אלא שמכואר שם בטור שי"א דשיעורים הנ"ל (ר' - ג') לא נאמרו אלא בימיהם שהיה להם קופה ותמחוי והיו מחלקין מעשר עני בכל שנה, והיו נוטלין לקט שכחה ופיאה לפיכך שיערו שמי שיש לו מאתיים זוז לא יטול לפי שיכול לעבור בהן שנה, ולשנה הבאה יהיה לו במה שיחיה, אבל האידנא שאין כל זה יכול ליטול עד שיהיה לו קרן כדי להתפרנס מן הריווח עכ"ל, והובא בקיצור בשו"ע (ס"ב) והוסיף עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מן הריווח, וסיים עלה ודברים של טעם הם,

ג"כ להקדים ליתנם לקרוביו, או שיכול ליתנם לעמלי תורה (כיון שנותן מדעתא דנפשיה, יכול לעשות עמו ככל אוות נפשיה).

פשרה ובעמח"ס באר משה ז"ל כתשו' שנדפס בספר היובל להח"ס ז"ל (סי' כ') כ' שיחלק מעשרו, חציו יתן לעניים עמלי תורה, וחציו השני יכול להשתמש עמו למידי דמצוות, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' קס"ה) ובלק"ה ציין לס' מנהג ישראל תורה (רס"י רנ"א).

קצת הכרעה ע' בדברינו להלן בסי' פ"ז שלרוה"פ להסוברים שמעש"כ הוא לעניים, אבל לא למידי דמצוות, היינו לעניים ממש, אף לא לשאר מיני צדקות, אבל מד' החפץ חיים יש ללמוד להקל לשאר מיני צדקות (כגון לבתי כנסיות ובתי מדרשים, ולמוסדות התורה, ולחק"ס וכדומה), ממילא שמן הנכון שעכ"פ חלק חשוב ממצעושותיו יתן דוקא למיני צדקות שונות.

L
* * *

סימן פ"ז

שאלה - למ"ד ליתן לעניים (עמלי תורה) מהו ליתנם לבנו או חתנו הלומדים בכולל שנשותיהם עובדים (שיש להם משרת קבוע).
[ובתוכה יבואר גדר עני לקבל צדקה].

דוקא לעניים, נהג להוציא ממנו בשו"ת מהר"ם סי' ע' דכיון אלא מנהג, נהי ציים ואינו רשאי מראש מועיל גם נת.

ח"ס וישב משה שמצינו בפוסקים זה יכולין להוציא כ" לא יהיה לך יית עשיר בגלל.

לי תורה (או זה מצוי בני"א לומדי הכולל שילמוד בכולל) מלי תורה עניים ההמוכח בקיום מי שקיבל על כ' לעניים, הלא הכולל הם עניים ישא יוסף (יו"ד ה').

ד (פ"ט בהגה) בעיקרו לעמלי קרובים עניים, אע"פ שאינו מילא נותן יותר ל"ל במי שמדינא יא יותר מהשגת צוות אם מחוייב

וע' נמי בשו"ת קנה בשם (ח"א סי' קי"ג) שעל כן אם לא הותנה מראש שיהיה לכל מצוה אין לקנות ממעש"כ 'פרוכת' או שאר צורכי ביהכ"נ [ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ג סי' ג') מתיר ליתן למוסדות דנכלל במד"א ליתנן לעמלי תורה, וצ"ע דעמלי תורה היינו עניים העומלים בתורה], ובס' צדקה ומשפט (פ"ו סקי"ג) כ' להקל ליתנם לשייכות כיון שרוב בני ישיבה הם בגדר עניים, ולא הבנתי דסוכ"ס הוא נותן מעשרו בשביל החזקת תורה, לא לעניים, ואולי שחשיב כאילו הוא מסייע להעניים לשלם (במקומם) את השכר לימוד שלהם, וכאילו נותנם להם.

מניח מדברי החפץ חיים ז"ל בס' אהבת חסד למדתי שיש חילוק בין דבר שבשם 'צדקה' יכונה (דמותר לכו"ע) לבין דבר שהוא רק 'מצוה' בעלמא (שתלוי במחלוקת כנ"ל) שכ' (בענין מעש"כ פי"ח) דלהרמב"ם והשו"ע שמכנים הלואה לעני בשם צדקה ממילא שמקיים בכך מצות מעשר (אף שהמעות נשארים שלו לענין ירושה כיון שמשעבד המעות למצוה זו כל עוד שיש בכוחו להלוות לעני בשעת דוחקו), אבל להרמב"ן שהוא מצוה בפני עצמה (להלוות לנצרכים) אין ראייה [אם המעות יחזרו לו אח"כ לו ולירשיו], אך היכא שמפריש המעות לחלוטין לשם גמ"ח אז י"ל דאף להרמב"ן סגי בכך, להסוברים דמעש"כ אינו דוקא צדקה לעניים אלא כל דבר מצוה עיי"ש, יוצא מדבריו דנקט דלעניים לאו דוקא, אלא העיקר לדבר שבשם צדקה יכונה,

גמורות (שבשם צדקה יכונה) אבל אינן לעניים.

תשובה - לא. מפשטות הרמ"א יוצא דלהמצריכים ליתנם לעניים דייקא, לא מיבעיא לשאר מידי דמצוה שאינן בגדר צדקה כלל (כגון לקניית ספרים בשביל לימודו של עצמו) דלא, אלא אף לא לשאר צדקה גמורה כגון בנין ביהכ"נ לרבים [דמבואר בשו"ע (סי' רמ"ט סט"ז) שעוד עדיפא ממצות צדקה לעניים] דהא כ' הרמ"א שם שאין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה "כגון נרות לבית הכנסת" ובפשטות דהיינו אף לא לצרכי רבים שבביהכ"נ דמסתמא גם זה בכלל בנין בית הכנסת, דמה שנא בנין הביהכ"נ, ומה שנא החזקתו, והיינו דס"ל דענין מעשר כספים אינו מחמת דין צדקה, רק דוגמת מצות מעשר-עני שהיה נוהג בזמן הבית (ודוחק לומר שהרמ"א מיירי מגרות לצורך עצמו בביהכ"נ, כמו שהיה רגיל בזמניהם שהיו מעמידים נרות סביבות כל המתפללים להתפלל לאורו) [וכנ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תקע"ח) לאחר שכ' דכסף מעשר ראוי לייחד לעניים, ולא לשאר מצוות, כ' שעל כן אין לבנות ביהכ"נ ממצות מעשר, מלבד אם בנייתו מתעכבת, הובא בדברינו להלן סי' ק"ט, אף שכאמור בניית ביהכ"נ הוא מהגדולות שבצדקה], וע"ע מזה בדברינו להלן משם הח"ח בס' אהבת חסד, וע"פ הנ"ל להמצריכים ליתנם לעניים לדידהו גם למוסדות התורה (כגון ישיבות ות"ת) אין ליתן (דרך לעמלי תורה שהן עצמן עניים)

בני ביתו על משך
ני יחשב (ואף
כ"כ מעט לצורך
מהריקאנטי שזה

הפועל שיש לו
זעה ומשכורת
דרך ממוצע אף
ז אינו בכלל עני
ע"י המשכורות
טכורת של אשה
רך ממוצע.

שהיות שעל ידי
פרנסה בריווח
שמצניעים על
זולל יותר שנים
הלכמה פוסקים
מעשר, אפילו
בדעתם (בנו או
כולל ומצניעים
לעת נישואי
ה יכונה, ועוד
לתמוך ביד
מעשר אפילו
שאת בינתיים
בחברת גמ"ח
ניאם].

דמצוותו רק
לצדקות

וממילא נמי דמותר ליתנו לבנין בית הכנסת ובית המדרש, ולעיל בסי' פ"ה הבאנו משו"ת פרי השדה (ח"ב סי' י"ט) שמעשר כספים הוא אך ורק לעניים, או לשאר מצוה של גמ"ח.

ויש לי מקום עיון בד' ס' ביכורי יעקב (סי' תרנ"ו סק"א) שכי' דמה דמבואר בשו"ע יו"ד שמותר לעשות מצוות במעשר שלו, לא קחשיב רק מצות שקרובים לצדקה כגון לקנות מצוות (פי' עליות) בביהכ"נ שהממון הולך להקדש ושא"ד שאין לו בו רק טובת הנאה (עיי"ש בש"ך וטו"ז) אבל לא שיהיה מותר לקנות ממצות מעשר אתרוג ולולב ותפילין וכו' ונסתייע שאפילו לפרנס אביו אמרו שתבוא מאירה למי שמפרנס אביו העני ממצות צדקה שלו (הרי דגם לכבוד אב צריך ליתן ממצות שלו דוקא) עיי"ב, ומתחילת ומסוף דבריו משמע דאף לצרכי מצוות גמורות אינו מותר (רק למצות שקרובים לצדקה) ומאמצע דבריו משמע דלא בא אלא לאפוקי מצוות חיוביות,

וצ"ע. L * * *

סימן פ"ח

שאלה - למ"ד שהוא דוקא לעניים (ולא לדבר מצוה ולמידי דצדקה) מהו בשביל צרכי מצוה של העניים (לקנות תפילין ומזוזות וספרים לעניים).

תשובה - רשאי. השאלה אם רק פרנסת הגשמיות של העניים הוא המצוה (דוגמת דמעשר עניים) אבל לא צרכיהם הרוחניות, או דילמא דצרכיהם הרוחניים לא גריע מהמצוה ליתן לעני די מחסורו אשר יחסר לו' וזה נמי חסר לו, ולכאורה לפי מה שכתבנו בשו"ת ויברך דוד (ח"א סי' ק"י) מכמה אחרונים דצרכי מצוות שהן צרכי הנשמה של האדם לא גריעי מצרכי גופו, והוא מכלל מצות וחי אחיך עמך, ומצות די מחסורו אשר יחסר לו, ויתבאר אי"ה עוד בח"א בחלק התשובות במצות צדקה (כללי) [ודלא כשו"ת חתן סופר סי' צ"ג] דלסייע חבירו לדבר מצוה אינו בכלל מצות צדקה, דוחי אחיך עמך הוא רק בעד צרכי גופו, וכן יוצא מהיוצא מהפוסקים דלקנות ספרים 'לעניים' ממעש"כ ודאי דמותר לכר"ע וכמו שהבאנו לעיל בסי' פ"ה משו"ת מלמד להועיל ושו"ת להורות נתן, וכן עשו"ת משיב דבר (סי' ע"ה), ממילא דה"ה שאר מידי דמצוות.

* * *

סימן פ"ט

שאלה - להסוברים דמצוותו רק לעניים מהו לעניים בדעת, דהיינו למוסדות של 'קירוב' (שמקרבם אחבני' תחת כנפי השכינה), ומוסדות של 'בעלי תשובה'.

תשובה

רשאי. והוא לפי שכתבנו בשו"ת ויברך עדחשו"ע (ח"א סי' ק"י) מכמה מקו בש"ס ופוסקים דהצלת חבירו ה רוחניות הוא מכלל מצות פדיון שב ומצות פיקוח נפש (וידוע אמרם דגדול המחטיאו יותר מהורגו) מכ שכמו שלכו"ע מצות מעשר ניתן בע פדיון שבוים הוא הדין נמי להצלה מי רוחני, ואדרבה מוקדמת כמו שמצות פ שבוים קודם לשאר הצדקות.

* * *

סימן צ'

שאלה - להמקילים להשתמש נ לכל דבר מצוה מהו כש לו יכולת לקיים המצוה בלאו ה ומהו כשממילא היה עושהו.

תשובה

- יחמיר (והמיקל יש על מה לסמוך). מה ע לעייך בנידון שאלתינו דלמעלה הב מתשובות ר' מנחם (שהוא היסוד שע בנו המתירים לעשות כל מידי דמצ ממצות מעשר) שמתיר "אם לא היה יכו בידו (בלא"ה), ולא היה עושה או המצוה יכול לקנות מן המעשר, אבל כל הכי אסור" עכ"ל, והובא נמי בדריי ואח"כ בטו"ז ובש"ך ובשאר אחרוני גדלהלן, נמצא דאם יש ביכלתו לעש המצוה בלאו הכי כו"ע מודי לאיס

שמים מונחים בקרן זווית, ורוב צרכי שמים מתקיימים בידי בני תורה שאינם בעלי ממון, ואם נחמיר עליהן לא יוכלו לעשותן.

ובני הגריי שליט"א העיר שלד' המשיב דבר דגדר מעש"כ להנוהגים עמו לכל דבר מצוה שהוא כעין 'מעשר שני' שנאכל להבעלים בירושלים, לכאורה יהא מותר לכל דבר מצוה, אפילו שהיה עושהו בלאו הכי, ושכ"מ מהח"ס (יו"ד סי' רל"א רל"ב), שו"ר נמי בס' צדקה ומשפט (פ"ו סוסק"ד) שמיקל שהפוסקים לא הזכירו תנאי זה, וי"ל.

ויל"ע בדברי ר' מנחם שכ' להתיר "אם לא היה יכולת בידו (בלא"ה), ולא היה עושה אותה המצוה יכול לקנות מן המעשר, אבל בלאו הכי אסור" עכ"ל, מהו כמי "שהיכולת בידו", אבל אילמלא שאנו מתירים לו לעשות המצוה ממעות מעשר "לא היה עושה אותו המצוה", שאין מצוה זו נחוצה לו כל כך, אם הם שני תנאים או לא, וכמה אחרונים העתיקו רק התנאי שאין לו יכולת לעשותו בממונו של עצמו, וצ"ע.

סימן צ"א

76 שאלה - להמתירים לכל מידי דמצוה מהו בעד דבר שאינו 'מצוה-גמורה' (אף לא

מדרבנן) והוא רק 'ענין' או 'זכות' או 'סגולה'.

תשובה - צ"ע. בטו"ז (רמט-א)

מבואר דמותר ליתן מעות מעשר כדי להיות סנדק או להכניס חו"כ לחופה, ולכאורה היכן מצינו שזה מצוה גמורה, והוא רק מסייע לדבר מצוה (והרי יכולים לעשות הברי"מ והחופה בלא הסנדק ובלא השושבינים) ובהשקפה ראשונה הוא רק ענין (וסגולת) מצוה, מיהו את"ל ששם מיירי לבני עניים שמוכרים לאחרים את זכות סנדקאות או שושבינות של בניהם, אין ראייה משם דשאני התם שהלא המעות הולך להעניים, ונמצא דהמעשר הולך לעניים ממש.

מיהו לקנות פתיחת הארון בביהכ"נ אף שנמי אינו מצוה גמורה, אלא חביבות מצוה, ואולי כבוד התורה, מ"מ הלא בדרך כלל המעות של הקנויה הולכים להחזקת הביהכ"נ והביהמ"ד שאינה גופיה מצוה הוא (אבל אולי כשאדם פרטי מחזיק ביהכ"נ שלא לשם מצוה וחיווק יהדות, רק לעשות שם לעצמו באמת צ"ע בפרט זה).

וע"ע בדברינו בס' קצ"ו שאין להוציא ממעות מעשר לנסוע לצדיק זקן וחולה כדי לזכות לראותו, כשאין שומעים ממנו דברי תורה או הדרכה לעבודת השית"ב, אף שבודאי שיש ענין גדול בדבר.

L

את"ל דמעש"כ ל מצוות

ופרטיזות דין

סימן צ"ב

שאלה - להסוברים דיכול להוציא מעות מעשרותיו בשביל כ צרכי מצוה מהו להוציא מעות מעש בשביל מצוות "חיוביות" של עצב כגון מצוה לליל פסח, או מזוז לפתחו, נרות חנוכה, משלח"מ וכו'.

תשובה - אסור. מבואר בפוסקי

לאיסור בזה מטעם "דכ דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" כמבואר במג"א ריש סי' תרצ"ד מש השלה"ק (לגבי מצות מתנות לאביוני ומצות מחצית השקל) וכן כתבו בשו" מהרי"ל (סי' נ"ו) ובס' לקט יושר (יו"ד ו 37 וע' 76) ובבאר הגולה (יו"ד סי' רמ" אות ה') ובס' עמק ברכה, ובשו"ת בי דינו של שלמה (חיו"ד סי' א', ועל כן א' לקנות ממנו טלית ותפילין ומזוזות, לול ונר חנוכה וקידוש היום והבדלה ו כוסות ומצה ומרור וסעודות שבת ויו"ג [ואף להפוסקים שכל נתינת מעשר אי אלא מנהג מצינו כיו"ב בפוסקים לג